

**HEINOLAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖKATSELMUS 2020 JA
YMPÄRISTÖOHJELMA 2020–2025**

Kirkon ympäristödiplomijärjestelmä

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Forssa, kestävä kehitys

Syksy, 2020

Maria Laurila

Kestävä kehitys

Forssa

Tekijä	Maria Laurila	Vuosi 2020
Työn nimi	Heinolan seurakunnan ympäristökatselmus 2020 ja ympäristöohjelma 2020–2025	
Työn ohjaaja	Sanna Hakkarainen	

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli päivittää ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma Heinolan seurakunnalle. Työ tehtiin, koska seurakunta päätti hakea kirkon ympäristödiplomia kolmatta kertaa. Edellinen diplomikausi päättyi vuonna 2018. Ympäristödiplomi on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oma ympäristöjärjestelmä.

Ympäristökatselmuksella kartoitetaan seurakunnan ympäristöasioiden nykytila. Ympäristöohjelmaan kirjataan konkreettiset tavoitteet aikatauluineen ja vastuuhenkilöineen tuleville vuosille. Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen ja tiedonkeruumenetelminä olivat seurakunnan työntekijöiden teemahaastattelut sekä erilaisiin asiakirjoihin, kuten veden- ja sähkönkulutuslukemiin perehtyminen. Käsiteltäviä aihealueita oli kaiken kaikkiaan 12.

Tulokset olivat parantuneet verrattuna edelliseen diplomikauteen. Esimerkiksi seurakunnan aiheuttamat päästöt ja jätteiden määrät olivat vähentyneet. Kehittämisen kohteitakin havaittiin tulevaisuudelle. Ympäristödiplomin myöntämistä käsitellään loppuvuodesta 2020.

Avainsanat Heinolan seurakunta, ympäristöjärjestelmä, ympäristökatselmus, ympäristöohjelma, ympäristödiplomi

Sivut 80 sivua, joista liitteitä 28 sivua

Author	Maria Laurila	Year 2020
Subject	Environmental Review of the Congregation of Heinola 2020 and Environmental Programme 2020–2025	
Supervisor	Sanna Hakkarainen	

ABSTRACT

The purpose of this practise based Bachelor's Thesis was to update an environmental review and environmental programme for the congregation of Heinola since it was decided the congregation to apply for the environmental diploma of the church for the third time and th previous term of the diploma ended in 2018. The environmental diploma is part of the environmental management system of The Evangelical Lutheran Church of Finland.

Based on the review, the current state of the environmental procedures at the congregation of Heinola was surveyed. Concrete goals, people in responsible and schedules for the goals were determined in the programme for the upcoming years. The research method used was qualitative and the data was gathered from the theme interviews of the congregation workers and different documents concerning merely water and electricity consumption. There were altogether 12 subject matters to be processed.

In conclusion, better results were achieved in comparison with the previous diploma period. For example, the emissions produced by the congregation and the amount of waste were reduced. However, some areas for improvement were still found for the future. The approval of the diploma will be discussed by the end of the year 2020.

Keywords Congregation of Heinola, environmental management system, environmental review, environmental programme, environmental diploma

Pages 80 pages including appendices 28 pages

KESKEISET KÄSITTEET

Auditointi

Puolueeton ja järjestelmällinen ulkopuolisen henkilön tekemä arviointi, jonka avulla selvitetään, täyttääkö yritys sille asetetut vaatimukset (Arter, 2019a).

EMAS (The Eco-Management and Audit Scheme)

Vapaaehtoinen ympäristöasioiden hallintajärjestelmä kaikille yrityksille ja organisaatioille. EMAS koostuu ISO 14 001 ympäristöjärjestelmästandardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä ja EMAS-selonteosta eli ympäristöraportista. (Business Finland, n.d.)

ISO 14 001

Maailman tunnetuin ympäristöjärjestelmämalli ja kansainvälinen standardi, joka soveltuu kaikenkokoisille organisaatioille yksityisellä ja julkisella sektorilla. Standardi korostaa ajattelutapaa, jossa riskit ja mahdollisuudet tunnistetaan. (Business Finland, n.d.)

Kirkon ympäristödiplomi

Seurakunnille suunniteltu työkalu, joka auttaa kantamaan vastuuta ympäristöstä (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, n.d.a).

Ympäristöjärjestelmä

Johtamisjärjestelmä, jonka avulla johdetaan ja kehitetään ympäristötyötä yrityksessä sekä pienennetään yrityksen aiheuttamia haitallisia ympäristövaikutuksia. (Green Office, n.d.)

Ympäristökatselmus

Arvio toiminnasta aiheutuneista ympäristövaikutuksista (Kirkkohallitus, 2012, s. 12).

Ympäristöohjelma

Ympäristöjärjestelmän sisällä oleva suunnitelma parannustoimenpiteistä tulevalle kaudelle. Suunnitelma koostuu ympäristötavoitteista, aikatauluista ja vastuuhenkilöistä. (Green Office, n.d.)

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUSASETELMA	2
2.1	Työn tavoite ja tarkoitus	2
2.2	Heinolan seurakunta ja historia	2
2.3	Aikataulu	3
2.4	Tutkimusaineiston keruu.....	5
2.5	Haastattelututkimus.....	6
3	YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN TAUSTAA	7
3.1	Ympäristöjärjestelmän määritelmä ja sen hyödyt	7
3.2	Vastuullinen yritys.....	7
3.3	Kirkon ympäristöjärjestelmä	8
3.4	Ympäristökatselmus	9
3.5	Ympäristöohjelma	10
4	HEINOLAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖKATSELMUS 2020.....	10
4.1	Ympäristödiplomin hakuprosessi ja diplomia valmisteleva työryhmä	10
4.2	Sisäinen ympäristökatselmus ja ympäristöohjelman laatiminen	11
4.3	Seuranta ja johdon sitoutuminen	12
4.4	Ympäristövastaavan- ja työryhmän nimeäminen	13
4.5	Henkilöstön koulutus	13
4.6	Pisteet ja taulukointi	14
4.7	Auditointi.....	14
4.8	Diplomin uusiminen	15
5	TOIMINTA JA TALOUS.....	15
5.1	Toiminta- ja taloussuunnitelma	15
5.2	Hankinnat ja vastuullinen sijoittaminen	16
5.3	Hiililaskuri	16
6	YMPÄRISTÖKASVATUS.....	17
6.1	Seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma	17
6.2	Ympäristöasiat jumalanpalveluselämässä ja eri työmuodoissa.....	17
6.2.1	Lisäpisteet.....	20
6.2.2	Ympäristöaiheiset jumalanpalvelukset	20
6.2.3	E erityiset ympäristötapahtumat	20
6.2.4	Hiljaisuuden paikat	21
6.2.5	Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	21
6.2.6	Ympäristökasvatuksen välillisen vaikuttamisen menetelmät	22
6.2.7	Muut toimenpiteet	22
7	JÄTEHUOLTO.....	24

7.1	Hyötyjätekeräykset, vaaralliset jätteet ja vastuuhenkilöt	26
7.2	Bio- ja puutarhajätteet	26
7.3	Sekajätteet	26
7.4	Hautakynntilät ja kukkalaitteet.....	27
8	SIIVOUS.....	28
8.1	Ympäristöselvitys	28
8.2	Hankintojen ympäristökriteerit.....	28
9	ENERGIA JA RAKENTAMINEN	29
9.1	Rakentamisen lainsäädäntö ja kulttuuriperinnön suojelu	29
9.2	Uudis- ja korjausrakentaminen	29
9.3	Energian ja veden kulutus	29
9.4	Energiakatselmus	30
10	RUOKA JA KEITTIÖT	30
10.1	Reilu kauppa ja ympäristömerkityt tuotteet.....	31
10.2	Ravintosuositukset	32
11	TOIMISTOT.....	32
11.1	Energiansäästö	32
11.2	Toimiston hankinnat	33
12	HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET	33
12.1	Hoito-ohjeet ja koulutus	36
12.2	Perennahoito.....	36
13	LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET	37
13.1	Jätevedet	37
13.2	Luontoarvot.....	38
14	METSÄT.....	38
14.1	Metsälaki	39
14.2	Luonnonsuojelulaki	39
14.3	Metsien sertifiointi.....	40
15	LIIKENNE	40
15.1	Ajoneuvot ja polttoaineet	41
15.2	Ympäristöominaisuudet hankinnoissa	42
16	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOKSET	43
	LÄHTEET	49
	HAASTATTELUT.....	52

Liitteet

Liite 1 Jäteastioiden tyhjennysvälit Heinolan seurakunnassa

Liite 2 Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2020–2025

1 JOHDANTO

Ilmastonmuutoksesta puhutaan paljon ja sen hillitsemiseksi on ryhdytty toimiin. Yksityisten ihmisten lisäksi myös erilaiset organisaatiot voivat toimia ilmastonmuutosta vastaan. Jokaiselta toimialalta syntyy sille ominaisia ympäristölle haitallisia vaikutuksia esimerkiksi kuljetuksista, jätehuollosta ja hankinnoista. Asiakkaat ovat aiempaa tietoisempia ympäristöhaitoista ja odottavat organisaatioiden toimivan vastuullisesti niin sosiaalisesti, taloudellisesti kuin ekologisestikin kestäväällä tavalla. Voimassa oleva ympäristöjärjestelmä luo positiivista vaikutusta asiakkaisiin osoittamalla sen, että ympäristöasiat ovat hyvässä hoidossa ja organisaatio on sitoutunut toiminnassaan vähentämään ympäristöhaittoja.

Heinolan seurakunta oli hakemassa toiminnalleen Kirkon ympäristödiplomia, joka pohjautuu kirkon omaan ympäristöjärjestelmään ja tarvitsivat henkilön, joka laatii heille ympäristökatselmuksen ja ympäristöohjelman. Työ oli seurakunnalle ajankohtainen ja tarpeellinen asia, koska seurakunnan edellinen diplomikausi päättyi vuonna 2018 ja seurakunta haluaa edelleen jatkaa ympäristötyötä aktiivisesti. Ympäristödiplomi on seurakunnalle määräaikainen todistus, joka osoittaa, että seurakunta ottaa toiminnassaan huomioon ympäristöasiat ja toimii kestäväällä tavalla ympäristöstä huolehtien.

Työ alkoi perehtymisellä kirkon ympäristödiplomijärjestelmään. Tämän jälkeen alkoi ympäristökatselmuksen laatiminen haastatteluin. Katselmuksen valmistuttua suunniteltiin uusi ympäristöohjelma. Kun ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma on kirkkoneuvostossa hyväksytty, Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa 2012 määritetyt kriteerit täyttyneet ja seurakunta ansainnut vaadittujen kriteereiden lisäksi 100 vapaavalintaista lisäpistettä, voi seurakunta hakea ympäristödiplomia. Diplomin myöntää kirkkohallitus.

Tässä opinnäytetyössä tärkeimpiä tutkimuskysymyksiä olivat seuraavat: Mikä on ympäristöjärjestelmä? Mikä on Heinolan seurakunnan ympäristöasioiden nykytila? Millaisia ympäristötavoitteita seurakunnalla on? Ketkä ovat vastuuhenkilöt? Mikä on aikataulu? Tässä työssä esitellään ympäristökatselmus vain ympäristödiplomissa määritettyjen minimikriteereiden osalta, lukuun ottamatta ympäristökasvatusta, koska muuten työstä olisi tullut liian laaja. Ympäristökasvatus on otettu tähän työhön mukaan lisäpisteiden merkityksen havainnollistamiseksi. Työn tuloksena syntynyt katselmus sisältää kaikkien aihealueiden lisäpisteet sekä ympäristöohjelman. Nämä toimitettiin seurakunnalle omina raportteinaan. Valitsin ympäristöjärjestelmän rakentamisen aiheekseni, koska minua kiinnosti, millaisia vaikutuksia seurakunnan eri työmuotojen toiminnalla on ympäristöön. Opin millainen yksikkö seurakunta on ja pääsin rakentamaan ympäristöjärjestelmää.

2 TUTKIMUSASETELMA

Luvuissa 2.1–2.4. esitellään tämän työn tavoite, toimeksiantaja, aikataulu sekä tutkimusaineiston tiedonkeruumenetelmät.

2.1 Työn tavoite ja tarkoitus

Kirkon ympäristödiplomi on voimassa myöntämivuoden loppuun ja neljä seuraavaa kalenterivuotta. Heinolan seurakunnalla on kaksi aiempaa diplomikautta vuosina 2010–2014 ja 2014–2018. Heinolan seurakunnan kirkkoneuvosto päätti vuonna 2019 hakea seurakunnalle ympäristödiplomia jo kolmannen kerran. Heinolan seurakunnalle ympäristödiplomi on tärkeä asia, koska he haluavat kantaa vastuuta ympäristöstä, edistää ympäristömyönteistä ajattelua ja sitoutua kirkon ilmastotavoitteisiin. Seurakunnan tavoitteena on myös olla hiilineutraali seurakunta vuonna 2030.

Jotta ympäristödiplomi voidaan myöntää seurakunnalle, tuli seurakunnan ympäristöasioiden nykytilasta laatia ympäristökatselmus Kirkon ympäristödiplomin 2012 käsikirjan mukaan jokainen kirjan aihealue läpikäyden. Seurakunnan tuli täyttää asetetut minimivaatimukset sekä ansaita vähintään 100 lisäpistettä. Tämän jälkeen laadittiin ympäristöohjelma, johon kirjattiin konkreettisia ympäristötavoitteita Heinolan seurakunnalle vuosille 2020–2025. Katselmus ja ohjelma hyväksyttiin kirkkoneuvostossa ja tämän jälkeen pyydettiin auditointia hiippakunnan tuomiokapitulilta. Ulkopuolinen auditoija laskee seurakunnan ansaitsemat pisteet ja kirkkohallitus myöntää diplomin. Tämän työn tarkoituksena oli auttaa seurakuntaa saamaan ympäristödiplomi vuosille 2020–2025. Viimeisen voimassaolovuoden 2025 aikana diplomia uusittaessa seurakunta voi hyödyntää nyt valmistunutta ympäristökatselmusta ja ympäristöohjelmaa, jolloin selvitetään muun muassa edellisen kauden ympäristöohjelmaan asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Diplomi pohjautuu kansainvälisiin ympäristöjärjestelmiin ISO 14 001 sekä EMAS. Ympäristöjärjestelmän taustaa esitellään luvussa 3. ja käytetty tutkimusmenetelmä esitellään luvuissa 2.4 ja 2.5.

2.2 Heinolan seurakunta ja historia

Heinolan seurakunta sijaitsee Päijät-Hämeen maakunnassa. Seurakunnan historia on monisäikeinen. Heinolasta tuli vuonna 1687 Hollolan kappeliseurakunta. Hollolan emäseurakuntaan kuulunut Heinolan kappeliseurakuntakunta itsenäistyi vuonna 1848. Vuonna 1997 Heinolan kaupunki ja maalaiskunta yhdistyivät, jolloin kaupunki ja maaseurakunnasta tuli seurakuntayhtymä. Nykyinen Heinolan seurakunta perustettiin vuonna 2007, kun molemmat seurakunnat lakkautettiin. (Wikipedia, 2018)

Seurakunnalla on kaksi kirkkoa. Molemmat kirkot ovat historiallisina rakennuksina maamme arvokasta kulttuuriperintöä. Kirkoista vanhempi, vuonna 1755 valmistunut puinen, paanukattoinen pitäjänkirkko (kuva 1.)

sijaitsee kirkonkylässä Heinolan Vanhalla hautausmaalla. Toinen kirkko, vuonna 1811 valmistunut harvinainen kahdeksankulmainen pääkirkko korkeine aumakattoineen sijaitsee kaupungin keskustassa. Kirkko vihittiin käyttöön Keisari Aleksanteri I:n aikana ja sen rakentaminen alkoi Kuningas Kustaa IV Adolfin aikana. Valtioneuvosto on 22.12.2009 vahvistanut molemmat kirkot sekä pappilat Museoviraston laatimaan tarkistettuun luetteloon valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä. (Heinolan seurakunta, n.d.a)

Heinolan seurakunnan historiaan on vaikuttanut jatkosodan siirtokarjalaisen asuttaminen Heinolaan ja esimerkiksi Käkisalmen kirkon esineistön siirtyminen Heinolan kirkoille (Metso, 2020).

Kirkkoherraksi valittiin vuonna 2018 Janne Hatakka. Seurakunnassa työskentelee tällä hetkellä noin 45 työntekijää. Vuonna 2019 seurakunnan jäsenmäärä oli 13 535 henkilöä. (Metso, 2020)

Kuva 1. Heinolan pitäjänkirkko (2017).

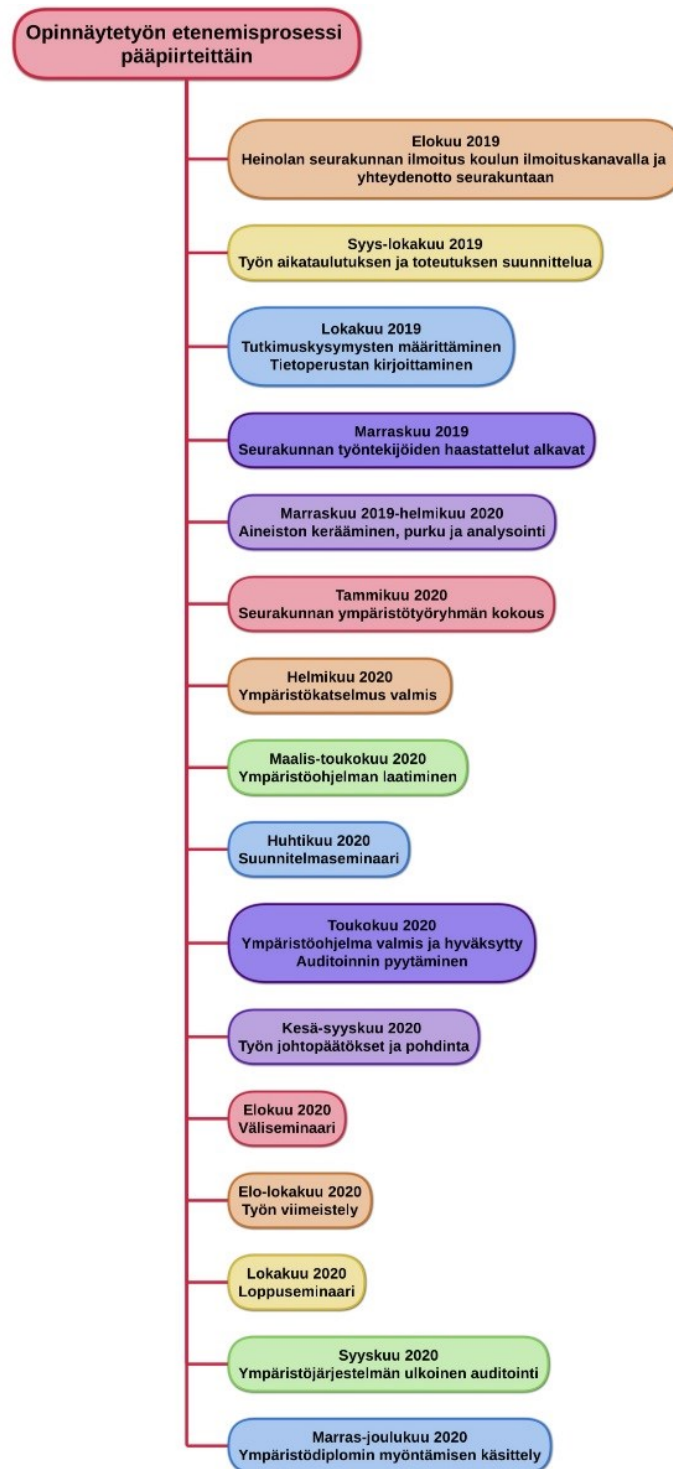
2.3 Aikataulu

Opinnäytetyön aihe oli tarjolla Hämeen ammattikorkeakoulun tiedotuskanavalla syksyllä 2019. Otin sähköpostitse yhteyttä seurakunnan ympäristövastaavaan asiasta. Keskustelimme tarkemmin työstä ja aikataulusta verkkopalaverissa lokakuussa 2019 ja osallistuin ympäristötyöryhmän kokoukseen sekä esittäydyin kirkkoneuvostolle Heinolassa marraskuussa 2019, jolloin päätettiin ympäristödiplomin hakuprosessista.

Työ tehtiin etätyönä pitkän välimatkan vuoksi. Ympäristöjärjestelmän laatiminen alkoi ympäristökatselmuksen tekemisellä marraskuussa 2019. Koska seurakunnalla oli entuudestaan ollut ympäristödiplomi kahdestikin, työ sisälsi paljon vanhojen tietojen päivittämistä ajan tasalle ja tulosten vertailua eri vuosien välillä.

Ympäristökatselmuksen valmistuttua helmikuussa 2020 alkoi ympäristöohjelman laatiminen. Ympäristöohjelman tekemiseen käytettiin apuna edellistä ympäristöohjelmaa ja uutta ympäristökatselmusta sekä seurakunnan työntekijöiden näkemyksiä, joita selvitettiin maaliskuuhun aikana 2020. Ympäristöohjelmaan laadittiin konkreettiset tavoitteet, vastuuhenkilöt tai toimielimet sekä aikataulut tavoitteiden toteutumiselle vuoteen 2025 asti. Ympäristöohjelma valmistui toukokuussa 2020. Tammi-maaliskuussa järjestettiin useita kokouksia, joissa käytiin läpi katselmuksen ja ohjelman tilannetta.

Seurakunnalle laadittu ympäristöohjelma hyväksyttiin kirkkoneuvostossa toukokuussa 2020. Toukokuussa pyydettiin Mikkelin hiippakunnan tuomikapitulilta auditointia, joka tehtiin syyskuussa. Kirkolliskokous käsittelee loppuvuodesta 2020 ympäristödiplomin myöntämistä Heinolan seurakunnalle. Kuvassa 2. (s. 5) on esitetty opinnäytetyön etenemisprosessi pääpiirteittäin.

Kuva 2. Opinnäytetyön etenemisprosessi pääpiirteittäin (Laurila, 2020).

2.4 Tutkimusaineiston keruu

Tämä opinnäytetyö alkoi perehtymisellä kirkon ympäristöjärjestelmään sekä Kirkon ympäristödiplomin käsikirjaan 2012, joka on järjestelmän

kolmas laitos. Käsikirja kulki mukana koko työn ajan. Työn pääasiallisina tiedonkeruumenetelminä olivat Heinolan seurakunnan työntekijöiden haastattelut. Näiden lisäksi työssä olivat hyödyksi myös erilaiset asiakirjat, kuten ympäristökasvatussuunnitelma, metsänhoitosuunnitelma, edellisen diplomikauden ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma sekä väliauditointiraportti. Myös seurakunnan kotisivut ja ympäristötyöryhmän kokoukset toimivat hyvinä tiedonlähteinä.

2.5 Haastattelututkimus

Tutkimusmenetelmänä oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä ja käytetty haastattelumuoto oli teemahaastattelu. Teemahaastattelun aihepiirit ovat etukäteen määritellyjä kuten Kirkon ympäristödiplomin 2012 käsikirjassa. Aiheiden käsittelemisellä ei ollut määrättyä järjestystä, kunhan kaikki aiheet tuli käytyä läpi. Strukturoitu haastattelu ei tähän tutkimukseen soveltunut, koska kysymykset olivat kaikille työntekijöille erilaiset eikä haastatteluissa käytetty lomakkeita. Strukturoitu soveltuu ainoastaan ympäristöohjelman laatimiseen, koska siinä kysymykset olivat kaikille samat eli jokaiselle työmuodolle määriteltiin tavoitteet, vastuhenkilöt ja aikataulut tavoitteiden toteuttamiseen. (Spoken, 2017)

Ympäristökatselmuksen eli seurakunnan ympäristöasioiden nykytilan kartoittamista varten tarvittavat haastattelut käytiin sähköpostitse ja puhelimitse. Haastattelut alkoivat marraskuussa 2019. Haastateltavat henkilöt olivat seurakunnan työntekijöitä, jotka tiesivät parhaiten oman työmuotonsa asiat. Haastateltavia henkilöitä oli yhdeksän. Sama työntekijä vastasi toisinaan useammasta työmuodosta. Tarvittaessa saatettiin asioita kysyä myös toiselta saman työmuodon työntekijältä, mikäli sellainen oli. Työntekijöiden yhteystiedot saatiin seurakunnan ympäristövastaavalta.

Haastattelukysymykset työntekijöille olivat erilaisia, riippuen heidän työmuodostaan. Lyhyen saatetekstin jälkeen alkoivat varsinaiset kysymykset. Työntekijöille lähetettiin myös paljon vanhan ympäristökatselmuksen tekstejä päivitykseen. Esimerkiksi Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012 mukaisesti luvun 5 aihealueella ympäristökasvatukseen liittyviin asioihin saatiin vastaukset varhaiskasvatuksen työalajohtajalta ja luvun 11 hautausmaat ja viheralueet vastaukset saatiin seurakuntapuutarhurilta. Kysymyksiin vastaamisen jälkeen tehtiin vielä tarvittaessa lisätarkennuksia. Sähköpostitse lähetettyihin kysymyksiin annettiin vastausaikaa noin kaksi viikkoa. Joidenkin työntekijöiden kanssa sähköpostiviestejä lähetettiin kymmeniä, joidenkin muutamia. Määrä riippui käsiteltävän aihealueen laajuudesta ja lisätarkennusten tekemisen tarpeesta. Puhelimitse käytyjen haastatteluiden aikana kirjoitettiin paperille muistiinpanoja ylös ja niistä koostettiin tietoja katselmusraporttiin ja ympäristöohjelmaan. Mahdollisuutta puheen nauhoittamiseen ei ollut eikä puheluita käyty montaa. Haastatteluista saatavien tietojen perusteella syntyi uusi ympäristökatselmusraportti. Ympäristökatselmusraportin valmistumisen jälkeen kysyttiin työntekijöiden näkemyksiä uuteen ympäristöohjelmaan. Seurakunnalta

saatu vanha katselmus ja ohjelma toimivat pohjina uudelle katselmukselle ja ohjelmalle ja työ sisälsi paljon tietojen päivittämistä ajantasalle.

3 YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN TAUSTAA

Ympäristöjärjestelmän edellytyksenä on, että yritys sitoutuu jatkuvaan parantamiseen ympäristönsuojelun tasossaan. Ylin johto laatii ympäristölle ympäristöpolitiikan eli näkökulman siitä, mitkä heidän päämääränsä kestävän kehityksen osalta ovat. Ympäristöjärjestelmän kannalta on tärkeää tuntea lainsäädännön vaatimukset. (Talentree, 2018)

3.1 Ympäristöjärjestelmän määritelmä ja sen hyödyt

Ympäristöjärjestelmä on käytännön työkalu, joka tukee johdonmukaista organisaation ympäristöön vaikuttavien asioiden hallintaa, jatkuvaa pyrkimistä ympäristöasioiden kohentamiseen ja haitallisten ympäristövaikutusten vähentämistä. Ympäristöjärjestelmä kattaa toiminnan ympäristönäkökulmien kehittämiskohteiden löytämisen, tavoitteiden ja toimenpiteiden asettamisen, toiminnan ohjaamisen sekä seurannan, tarkastelun ja kehittämisen. Erilaisia ympäristöjärjestelmiä on olemassa lukuisia, joista organisaatio voi valita parhaiten sopivan. Tunnetuimpia järjestelmiä ovat kansainväliset ISO 14 000 -sarja ja EMAS. (Ympäristö, 2019)

Voimassa oleva ympäristöjärjestelmä tuo organisaation ympäristöasiat luontevaksi osaksi päivittäistä toimintaa. Ympäristöjärjestelmä osoittaa asiakkaille, sidosryhmille ja yhteistyökumppaneille organisaation olevan vastuullinen ympäristöasioiden hoidossa. Järjestelmän avulla ympäristöriskien ja -päästöjen havaitseminen helpottuu, energian ja raaka-aineiden käyttö tehostuu, jätemäärät vähenevät ja henkilöstön ympäristötietoisuus- ja vastuullisuus sekä osallistuminen ympäristöön liittyviin asioihin lisääntyy. (Ramboll, n.d.) Ympäristöjärjestelmän avulla ympäristöasiat yhdistyvät paremmin osaksi johtamista ja toiminnan kehittämistä. Ympäristöjärjestelmä auttaa huomioimaan muuttuneen ympäristölainsäädännön ja noudattamaan vaatimuksia. Ympäristöriskit on helpompi hallita ja toiminnan jatkuvuus turvaantuu. Vaatimustenmukaisuus osoitetaan auditoinnilla tai puolueettoman osapuolen toteuttamalla sertifiointilla. (SFS, n.d.)

3.2 Vastuullinen yritys

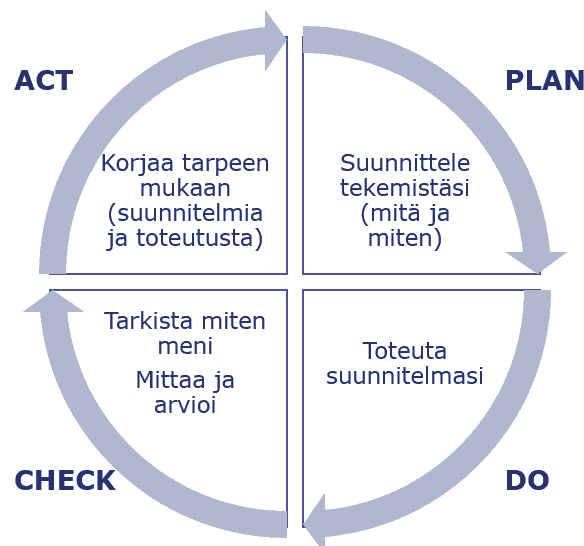
Toimimalla sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla yritys on menestyvä ja elinvoimainen. Tämä luo yritykselle myös kannattavuutta ja kilpailuetua. Sosiaalinen vastuu käsittää kaikki ne vaikutukset, joita yrityksen toiminnasta aiheutuu ihmisryhmille. Taloudellisesti

vastuullinen yritys huolehtii omasta kilpailukyvystään ja kannattavuudestaan. Ekologisesti vastuullinen yritys tiedostaa omasta toiminnasta aiheutuneet vaikutukset sitä ympäröiviin ihmisiin, yhteiskuntaan sekä ympäristöön. Muun muassa energiankulutus ja jätteiden määrä ovat esimerkkejä ympäristövaikutuksista. (Elinkeinoelämän keskusliitto, n.d.)

3.3 Kirkon ympäristöjärjestelmä

Ympäristökysymykset koskettavat seurakunnan toimintaa päivittäin. Kiinteistöhoito kuluttaa paljon vettä ja energiaa ja seurakuntatilojen rakentaminen muokkaa ympäristöä. Lait ja asetukset tulee ottaa huomioon niin rakentamisessa kuin kiinteistönhoidossakin. Kirkon ympäristödiplomi on seurakunnille tarkoitettu, vuonna 2001 perustettu ympäristöjärjestelmä. Järjestelmän avulla seurakunta voi tehostaa hallintoaan, toimintaansa sekä taloudenpitoaan. Järjestelmä tarjoaa seurakunnalle työkaluja oman toimintansa ympäristövaikutusten tiedostamiseen ja ympäristöhaittojen vähentämiseen.

Diplomi mukailee virallisten laatujärjestelmien toimintaperiaatteita: (kuva 3.) suunnittele (plan), tee (do), tarkista (check) ja korjaa (act). Kirkon ympäristödiplomijärjestelmä on rakenteeltaan samankaltainen kuin kansainväliset ympäristöjärjestelmät ISO 14 001 ja EMAS, mutta vaatimukset on mukautettu seurakuntien tarpeisiin. Diplomin vaatimukset vaihtelevat pienissä ja isoissa seurakunnissa sekä seurakuntayhtymissä niiden koon, sijainnin ja toimintamallin mukaan. (Kirkkohallitus, 2012, ss. 9, 11–12) Haku-prosessi esitellään tämän opinnäytetyön luvussa 4.1.

Kuva 3. PDCA-ympyrä (Arter Oy, 2019b).

3.4 Ympäristökatselmus

Ympäristökatselmus on raportti, jossa selvitetään kaikki seurakunnan toiminnan tämänhetkiset ympäristövaikutukset. Katselmuksessa tulee esille keskeisimmät ympäristöhaitat. Tämä edellyttää jokaisen seurakunnan eri työmuodon kartoittamista. Aihealueita ovat talouden ja toiminnan suunnittelu, ympäristökasvatus, jätehuolto, siivous, energia ja rakentaminen, keittiöt ja ruokalot, toimistotyö, hautausmaat ja viheralueet, leiri- ja kursikeskukset, metsänhoito sekä liikenne. Nämä kaikki aihealueet ovat Kirkon ympäristödiplomin 2012 käsikirjassa ja ne tulee esittää raportissa käsikirjan mukaista numerointia noudattaen.

Vaadittavien minimikriteereiden tulee täytyä. Tämän lisäksi seurakunnan on kerättävä vähintään 100 lisäpistettä. Katselmuksen laajuus riippuu seurakunnan koosta. Kirkon ympäristödiplomia uusittaessa käydään läpi edellisen diplomikauden ympäristöohjelman toteutuminen ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. Katselmus tehdään, jotta seurakunta voi hakea Kirkon ympäristödiplomia. (Kirkkohallitus, 2012, ss. 20–21)

Katselmusraportin loppuun tehdään jokaiselta käsiteltävältä aihealueelta taulukko, johon kirjataan ympäristöasiat ja lopuksi lasketaan pisteet. Tähän työhön on otettu mukaan ympäristökasvatuksen tarkistustaulukko havainnollistamaan tarkistustaulukon mallia. (taulukko 1.)

Taulukko 1. Ympäristökasvatuksen tarkistustaulukko ympäristökatselmuksessa (Kirkkohallitus, 2012, s. 121).

5 Ympäristökasvatus

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
5.1 Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma.			
5.2 Ympäristövastuu on esillä luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.			
5.3 Ympäristökasvatusta toteutetaan vähintään kolmessa hengellisen työn työmuodossa.			

Pisteet	Pisteitä	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
5.4 Srk järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia.	1–6		
5.5 Srk järjestää ympäristötapahtumia.	1–5		
5.6 Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettu luontokohde.	5		
5.7 Srk tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.	1–5		
5.8 Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.	1–5		
5.9 Muut toimenpiteet	1–10		
Yhteensä	36		

3.5 Ympäristöohjelma

Ympäristöohjelma on asiakirja, johon kirjataan selkeitä ja saavutettavissa olevia ympäristötavoitteita. Tavoitteiden miettimiseen osallistuu koko henkilöstö, jolloin niihin on helpompi sitoutua. Työntekijöillä on täten tietoisuus ympäristötyöstä ja sen merkityksestä omassa työssä. Ympäristöohjelma päivitetään seuraavaa diplomia haettaessa, jolloin voidaan asettaa uusia tavoitteita ja määrittää toimenpiteet, vastuuhenkilöt tai toimielimet ja aikataulut. (Kirkkohallitus, 2012, s. 23)

4 HEINOLAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖKATSELMUS 2020

Tämän opinnäytetyön luvut 4–15 sisältävät selvityksen jokaisesta Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012 sisältämästä aihealueesta pakollisten minimikriteereiden osalta. Luvuista on jätetty pois ne kohdat, joista seurakunta ansaitsi lisäpisteitä, mutta työhön on otettu mukaan itseäni eniten kiinnostanut aihealue, ympäristökasvatus havainnollistamaan lisäpisteiden merkitystä. Lisäpistekohdat ovat luvuissa 6.3.2–6.3.7. Ympäristökatselmus toteutettiin vuosien 2019–2020 aikana.

4.1 Ympäristödiplomin hakuprosessi ja diplomia valmisteleva työryhmä

Ympäristödiplomin hakuprosessissa on monta vaihetta (kuva 4., s. 11) Hakuprosessi seurakunnassa lähtee liikkeelle kirkkoneuvoston päätöksestä. Seurakuntayhtymässä päätöksen tekee yhteinen kirkkoneuvosto. Tämän jälkeen valitaan vastuuhenkilö ja työryhmä alkaa valmistella asiaa. Työryhmä laatii ympäristökatselmuksen sekä ympäristöohjelman ja nämä hyväksytään kirkkoneuvostossa tai yhteisessä kirkkoneuvostossa, jos kyseessä on seurakuntayhtymä. Ympäristöohjelma laaditaan diplomin edellyttämällä tavalla ja seurakunnan tulee täyttää minimivaatimukset sekä kerätä vähintään 100 lisäpistettä. (Kirkkohallitus, 2012, ss. 18-20)

Kuva 4. Kirkon ympäristödiplomin hakuprosessi (Kirkkohallitus, 2012, s. 19).

Kirkkoneuvosto tai yhteinen kirkkoneuvosto valitsee ympäristövastaavan ja asettaa työryhmän. Tämän jälkeen pyydetään hiippakunnan tuomiokapitulilta auditointia. Auditoinnissa tarkastetaan täyttääkö seurakunta sille asetetut kirkon ympäristödiplomin edellyttämät vaatimukset. Tarvittaessa voidaan pyytää lisäselvityksiä ja korjata ne asiat, joissa on puutteita katselmuksen hyväksymiseksi. Auditoinnissa välittää lausunnon tuomiokapitulille. Tuomiokapituli ehdottaa ympäristödiplomin myöntämistä seurakunnalle ja kirkkohallitus tekee asiasta päätöksen. Diplomeja myönnetään kahdesti vuodessa, joulukuun ja huhtikuun aikana. (Kirkkohallitus, 2012, s. 18)

Heinolan seurakunnassa kirkkoneuvosto päätti 12.11.2019 hakea Kirkon ympäristödiplomia uudelleen. Opinnäytetyön tekijä suoritti sisäisen ympäristökatselmuksen yhdessä seurakunnan eri työmuotojen edustajien kanssa. Tämän jälkeen laadittiin vuosille 2020–2025 uusi ympäristöohjelma, joka on tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 2.).

4.2 Sisäinen ympäristökatselmus ja ympäristöohjelman laatiminen

Ympäristökatselmuksessa kartoitetaan kaikki seurakunnan toiminnasta aiheutuneet ympäristövaikutukset. Katselmuksen tulee noudattaa Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012 numerointia, jolloin sitä on helpompaa seurata. Tämän opinnäytetyön tekijä suoritti sisäisen ympäristökatselmuksen vuosien 2019–2020 aikana Heinolan seurakunnassa haastatteleamalla seurakunnan eri työmuotojen ympäristövastaavia. Kaikki kirkon

ympäristödiplomin käsikirjan 2012 aihealueet käytiin läpi. Heinolan seurakunta katsoi täyttävänsä vaaditut minimikriteerit ja ansaitsevansa yhteensä 255 pistettä. Katselmusraportti sisältää perustelut minimikriteereille sekä pisteille.

Heinolan seurakunnassa ympäristöohjelma laadittiin vuosien 2014–2019 ympäristöohjelmasta saatujen kokemusten perusteella. Ympäristöohjelmaan kirjattiin konkreettisia tavoitteita vuosiksi eteenpäin. Tavoitteille nimettiin vastuuhenkilöt tai toimielimet sekä aikataulut, joiden sisällä tavoitteet on tarkoitus toteuttaa. Hyviä käytäntöjä halutaan edelleen jatkaa ja toimenpiteistä suurin osa onkin luonteeltaan jatkuvia.

Kirkon ympäristödiplomin haku vuosille 2020–2025 käynnistettiin 12.11.2019 kirkkoneuvoston päätöksellä. Uusi ympäristöohjelma ja ympäristökasvatussuunnitelma esitettiin hyväksyttäväksi seurakunnan kirkkovaltuustossa 14.5.2020. Ennen hyväksyntää nämä olivat käyneet lausunolla kaikilla luottamushenkilöillä ja työaloilla. Auditointi tehtiin 29.9.2020. Ympäristödiplomin myöntämistä käsitellään kirkkohallituksen täysistunnossa marras–joulukuussa vuonna 2020.

4.3 Seuranta ja johdon sitoutuminen

Ympäristöasioita seurataan Heinolan seurakunnassa kaiken aikaa. Eri työalojen ympäristövastaavat keräävät asioita yhteiseen tiedostoon ympäri vuotta ja asioita käydään läpi ympäristötyöryhmän ja toimialojen kokouksissa. Toimintakertomus välitetään kerran vuodessa kirkkoneuvostolle ja se sisältää tiedot seurakunnan hiilijalanjäljestä sekä energiankulutusraportit. (Metso, 2020)

Heinolan seurakunta on työskennellyt tehokkaasti vuosien 2014–2018 ympäristöohjelman aikana. Kirkkoneuvosto päätti päivittää ympäristöohjelman ja hakea kirkon ympäristödiplomia uudelleen vuosille 2020–2025. Heinolan seurakunnalle on myönnetty Reilun kaupan seurakunnan arvoniemi vuonna 2011 (kuva 5., s. 13). Tunnustuksen myötä on sitouduttu tukemaan kehitysmaiden työntekijöiden työ- ja elinoloja käyttämällä muun muassa Reilun kaupan kahvia. Vuosittaiset toimintakertomukset sisältävät osion ympäristötyöryhmän toiminnasta. Heinolan seurakunnan kotisivuilta löytyy ympäristöasioista kertova osio. (Metso, 2020) Kirkkovaltuusto hyväksyi päivitetyn ympäristöohjelman kokouksessaan.

Kuva 5. Heinolan seurakunta on Reilun kaupan seurakunta (Metso, 2020).

4.4 Ympäristövastaavan- ja työryhmän nimeäminen

Heinolan seurakunnan ympäristövastaavana toimii seurakuntapuutarhuri Kati Metso. Seurakunnassa jokaisella työmuodolla on ympäristövastaava ja osa heistä on mukana myös ympäristötyöryhmässä. Toimikaudella 2019–2020 työryhmän jäseniä ovat puheenjohtaja ja luottamushenkilö Eira Rosberg-Airaksinen, sihteeri ja varhaiskasvatuksen työalajohtaja Heli Heikkilä, luottamushenkilö Satu Kauhajärvi, luottamushenkilö Tiina Bragge, talouspäällikkö Mirja Stenroos, pappi Ville Malm, diakoniatyöntekijä Ritva Mertanen, suntio ja toimitilapalveluiden esimies Sanna Mörsky, kiinteistöhoitaja Ilpo Haggrén ja ympäristövastaava ja seurakuntapuutarhuri Kati Metso. Ympäristökasvatussuunnitelmassa määrätyt työmuotojen vastuuhenkilöt päivitettiin ympäristökasvatussuunnitelman yhteydessä vuonna 2020. (Metso, 2020)

4.5 Henkilöstön koulutus

Ympäristödiplomissa edellytetään, että henkilöstölle on annettava riittävästi tietoa ja valmiuksia oman toimintansa ympäristöhaittojen vähentämiseksi ja ympäristövaikutusten tunnistamiseksi. Työntekijöitä tulee tiedottaa ympäristöjärjestelmästä ja sen periaatteista.

Heinolan seurakunnassa henkilöstöä tiedotettiin kirkkohallituksen toistamiseen myöntämästä ympäristödiplomista 21.5.2014. Ympäristöasiat ovat esillä seurakunnan kotisivuilla ja sähköpostitiedotteissa. Seurakunta osallistuu myös aktiivisesti esimerkiksi Lahden seudun ympäristöviikkoon, Energiansäästöviikkoon ja Earth Hour -päivään, jotka ovat merkittyinä vuosikelloon (kuva 7., s. 19). Ekokalenterin tapahtumista tiedotetaan ympäri vuoden. Ympäristöviikon luennot ja pyhiinvaellukset, liikkuva messu ja kirkon ympäristöpäivät ovat ympäristöalan koulutuksia, joita tarjotaan työyhteisölle ja luottamushenkilöille. Lapuan ja Mikkelin hiippakunnan järjestämä ympäristövastaavien tapaaminen Jyväskylässä 21.5.2019 antoi hyviä eväitä seurakunnan tekemälle ympäristötyölle ja muille tärkeille teoille. (Metso, 2020)

Uudesta ympäristödiplomin hakuprosessista tiedotettiin koko työyhteisöä ja luottamushenkilöitä marraskuussa 2019. Seurakunnan Facebook-sivuilla julkaistiin tieto ympäristödiplomin hakemisen käynnistämisestä. Suunnitteilla on tehdä lehtijuttu alueellisten seurakuntien lehtiin Kirkonseutu sekä Itä-Häme. (Metso, 2020)

4.6 Pisteet ja taulukointi

Ympäristödiplomin saamiseksi vaaditut minimikriteerit on kartoitettu ympäristökatselmuksen perusteella ja lisäksi katselmuksen laatija on laskenut lisäpisteet, joita tulee ansaita vähintään 100. Pisteitä voi ansaita kaiken kaikkiaan 500. Pisteet merkitään tämän opinnäytetyön kuvan 3. mukaiseen taulukkoon, johon tulee myös lyhyet perustelut pisteille. Lopuksi kaikki pisteet lasketaan yhteen.

4.7 Auditointi

Valmis ympäristöohjelma hyväksytään kirkkoneuvostossa ja tämän jälkeen seurakunta pyytää ympäristöjärjestelmän auditointia hiippakunnan tuomiokapitulilta. Auditoinnina toimii ympäristöasioista tietävä henkilö, joka kartoittaa, täyttääkö seurakunta sille asetetut vaatimukset. Auditoinnin tarkoituksena on puolueeton ja yhtenäinen tarkastelu eri seurakuntien välillä. Pienissä seurakunnissa auditointi tehdään yleensä yhdessä päivässä, isommissa seurakunnissa auditointi voi kestää useampia päiviä. (Kirkkohallitus, 2012, s. 28)

Heinolan seurakunnassa auditointi kestää tavallisesti yhden päivän. Edellisellä auditointikerralla paikalla olivat Mikkelin hiippakunnan valtuuttama diakonissa, hiippakuntadekaani, harjoittelija sekä seurakunnan ympäristötyöryhmän jäsenet. (Metso, 2020) Auditoinnissa käy katselmuksen tarkistus- taulukon pisteet läpi ja antaa omat pisteensä. Näiden pisteiden pohjalta myönnetään ympäristödiplomi. (Kirkkohallitus, 2012, s. 28) Heinolan seurakunnassa auditointia haettiin kesäkuussa 2020 Mikkelin hiippakunnan tuomiokapitulilta.

4.8 Diplomin uusiminen

Ympäristödiplomi on voimassa myöntämivuoden loppuun ja neljä seuraavaa vuotta. Uusittaessa diplomi on voimassa viisi lisävuotta edellisen voimassaolovuoden päättymisestä. Ympäristödiplomin myöntää kirkkohallitus. Hakuprosessi on pääosin samantapainen kuin edellisellä kerralla. Seurakunnan toiminnan, lainsäädännön ja määräysten muutokset tulee huomioida. Kirkkoneuvosto tekee päätöksen diplomin uudelleen hakemisesta ja ympäristökatselmusraportti päivitetään muutosten osalta. Lisäksi laaditaan selvitys edellisen ympäristöohjelman toteutumisesta. Selvityksessä voi käyttää apuna vuosittain tehtyjä ympäristöraportteja. Seurakunnalle laaditaan uusi ympäristöohjelma, jonka kirkkoneuvosto hyväksyy. Hiippakunnan auditoija suorittaa katselmuksen ja tuomiokapituli ehdottaa seurakunnalle ympäristödiplomin myöntämistä.

Ympäristödiplomin myöntämiseksi vaaditut kriteerit ovat samat ensi kertaa diplomia hakevalle ja diplomia uudelleen hakevalle seurakunnalle. Pisteitä tulee edelleen ansaita vähintään 100 ja osa pisteistä voi olla samoja, erityisesti silloin, jos jokin toiminta on pysyvästi osana seurakuntaa. Pitkäkestoisista toimista voi saada pisteitä uudelleen ja osa pisteistä täytyy kerätä uudelleen. Puolessa välissä diplomikautta seurakunnan kannattaa toteuttaa väliauditointi. Väliauditointiraportti on osa diplomin uusimisen yhteydessä tehtävää ympäristökatselmusraportin päivittämistä ja siitä saa pisteitä uusintahaun yhteydessä. (Kirkkohallitus, 2012, ss. 29–30) Heinolan seurakunnassa diplomi uusitaan seuraavan kerran vuonna 2025.

5 TOIMINTA JA TALOUS

Kaikissa ympäristöjärjestelmissä keskeisenä tavoitteena on liittää ympäristöasioiden suunnittelu, toimenpiteet ja seuranta osaksi normaalia toimintaa, jolloin pystytään vähentämään ympäristöriskejä ja ehkäisemään ympäristöhaittojen syntymistä (Kirkkohallitus, 2012, s. 35). Tässä osiossa haastateltiin seurakunnan talouspäällikköä Mirja Stenroosia sekä ympäristötyöryhmän puheenjohtajaa ja luottamushenkilöä Eira Rosberg-Airaksista. Lisätietoja saatiin myös seurakunnan ympäristövastaava ja seurakuntapuutarhuri Kati Metsolta.

5.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma

Heinolan seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmaan sisältyvät ympäristöasioiden suunnittelu, seuranta ja toimenpiteet. Asetettujen ympäristötavoitteiden toteutumiset kirjataan vuosittain toimintakertomukseen tai erilliseen ympäristöraporttiin. (Metso, 2020)

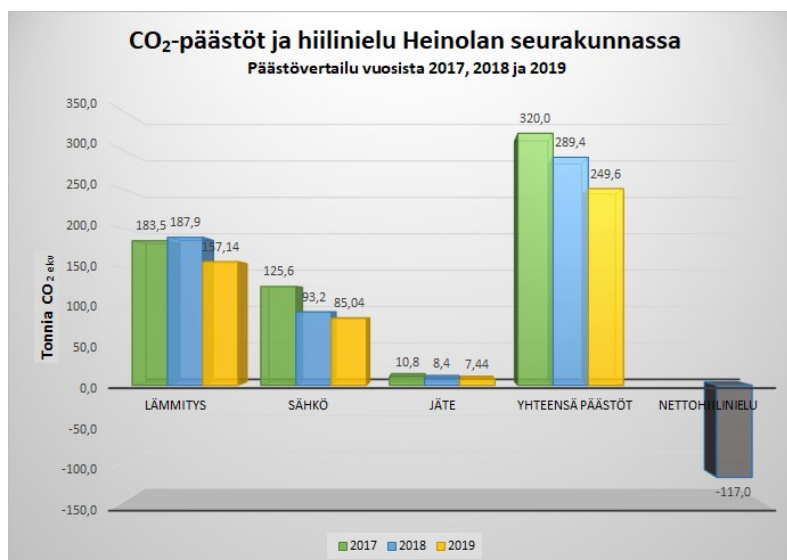
5.2 Hankinnat ja vastuullinen sijoittaminen

Heinolan seurakunnassa kaikki hankinnat tehdään tarkkaan tiukassa taloudellisessa tilanteessa. Tavarointa kunnostetaan ja kierrätetään. Näin ei tarvitse aina ostaa uutta. Myös kertakäyttötuotteita vähennetään. Kilpailutusta vaativissa hankinnoissa mainitaan, että ympäristönäkökohdat huomioidaan. Näitä ovat esimerkiksi päästöjen huomioiminen, kotimaisuus jne. Ympäristöasiat huomioidaan myös kilpailutusrajan alittavissa hankinnoissa. Hankinnoissa hyväksymisrajat ja hyväksyjät vaihtelevat työalojen mukaan. Kirkkoherra, talouspäällikkö ja työalavastaavat (lähiesimiehet) toimivat tavallisesti hankintojen hyväksyjinä. Hyväksymisrajat vaihtelevat 5 000–250 000 euron välillä. (Metso, 2020) Heinolan seurakunnan ympäristönäkökohdat sisältävä hankintaohje on hyväksytty kirkkoneuvostossa 3.12.2019.

Heinolan seurakunta on sitoutunut noudattamaan vastuullisen sijoittamisen periaatteita ja huomioi vastuullisen sijoittamisen kriteerit jo tarjouspyyntövaiheessa. Seurakunta tekee yhteistyötä vastuullisiin sijoituskäytäntöihin sitoutuneiden omaisuudenhoitajien kanssa. Seurakunnan sijoitusperiaatteet on hyväksytty kirkkoneuvostossa 23.3.2016. Periaatteet sisältävät eettiset näkökulmat sijoitusten valinnassa. Seurakunnalla on muutamia vuokra-asuntoja, joissa suositaan pitkäaikaisia vuokrasuhteita. (Stenroos, 2020)

5.3 Hiililaskuri

Seurakuntien käyttöön on kehitetty hiililaskuri, jonka avulla seurakunta voi mitata hiilijalanjälkensä sekä raportoida sen kehityksestä vuosittain (Kirkkohallitus, 2012, s. 39). Hiililaskuri ei kuitenkaan ole tällä hetkellä toiminnassa käytössä ilmenneiden ongelmien vuoksi (Rosberg-Airaksinen, 2020). Puheenjohtaja ja luottamushenkilö Eira Rosberg-Airaksinen laati kuitenkin vuosien 2017–2019 kulutuslukemista päästölaskelman sekä arvion hiilinielujen suuruudesta. (kuva 6., s. 17)

Kuva 6. Heinolan seurakunnan päästölaskelma vuosille 2017–2019 (Rosberg-Airaksinen, 2019).

6 YMPÄRISTÖKASVATUS

Ympäristökasvatus on sopivalla tavalla haastavaa ja mielekästä tekemällä oppimista iästä riippumatta. Tässä osiossa haastateltiin seurakunnan varhaiskasvatuksen työalajohtajaa Heli Heikkilää, joka tiesi seurakunnan ympäristökasvatusasioista.

6.1 Seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma

Heinolan seurakunnassa kaikki toiminnallisen puolen työmuodot päivittivät ympäristökasvatussuunnitelman vuoden 2020 aikana. Ympäristökasvatussuunnitelma ja sen toimenpiteet läpäisevät jokaisen työmuodon. Ajatuksena on tuoda ympäristöajattelu ja vastuu ympäristöstä jokaisen seurakuntalaisen arkeen ja kaikkeen seurakunnan toimintaan luonnollisena osana. (Heikkilä, 2020)

6.2 Ympäristöasiat jumalanpalveluselämässä ja eri työmuodoissa

Heinolan seurakunnassa asioita ympäristöstä tuodaan esille viikoittaisissa jumalanpalveluksissa sekä ihmisille annetusta roolista viljellä ja varjella. Useissa saarnoissa käytetyissä Raamatun teksteissä muistutetaan Jumalan luomistyöstä. Päivän lukukappale- ja evankeliumitekstien lisäksi käytetään myös psalmitekstejä, joista monissa kerrotaan Jumalan ja luomakunnan suhteesta. Esirukouksissa pyydetään Jumalan varjelusta koko luomakunnalle. Ehtoollisrukouksessa nostetaan esille Jumalan teot elämän antajana. (Heikkilä, 2020)

Heinolassa on perinteenä järjestää joka keväinen kylvön siunaamistilaisuus sekä metsän eläinten siunaaminen joulun aikaan. Ajoittain on pidetty hartauksia muun muassa hiljaisuuden paikalla Rautvuorella sekä niin sanotulla Paimenpojan kirkolla eli Kurenniemen vanhalla leirikirkolla. (Heikkilä, 2020)

Luomakunnan sunnuntaita vietetään touko–lokakuussa seurakunnan valitsemana sopivana ajankohtana ja se sisältyy seurakuntien jumalanpalvelussuunnitelmaan vuosittain. Luomakunnan sunnuntain messua on vietetty Sulkavankosken kesäkodin rannassa tai pappilan pihapiirissä kirkonkylässä. Messu on järjestetty myös ns. liikkuvana messuna, jolloin messun aikana on toteutettu pieni vaellus kirkkoon. Myös perhemessuja on joskus toteutettu pihamessuina. (Heikkilä, 2020)

Jumalanpalveluselämän sekä nuoris- ja rippikoulutyön lisäksi ympäristöasiat ovat toistuvasti esillä eri työmuodoissa, muun muassa lapsi-, varhaisnuoris-, aikuis-, lähetys- ja musiikkityössä sekä diakoniassa. Diakoniatyö on ollut mukana toteuttamassa liikkuvaa messua luonnossa. (Heikkilä, 2020) Heinolan seurakunnan ympäristötyön vuosikellossa on esitetty ympäristöaiheiset tapahtumat jokaiselle kuukaudelle vuoden ajalta (kuva 7., s. 19).

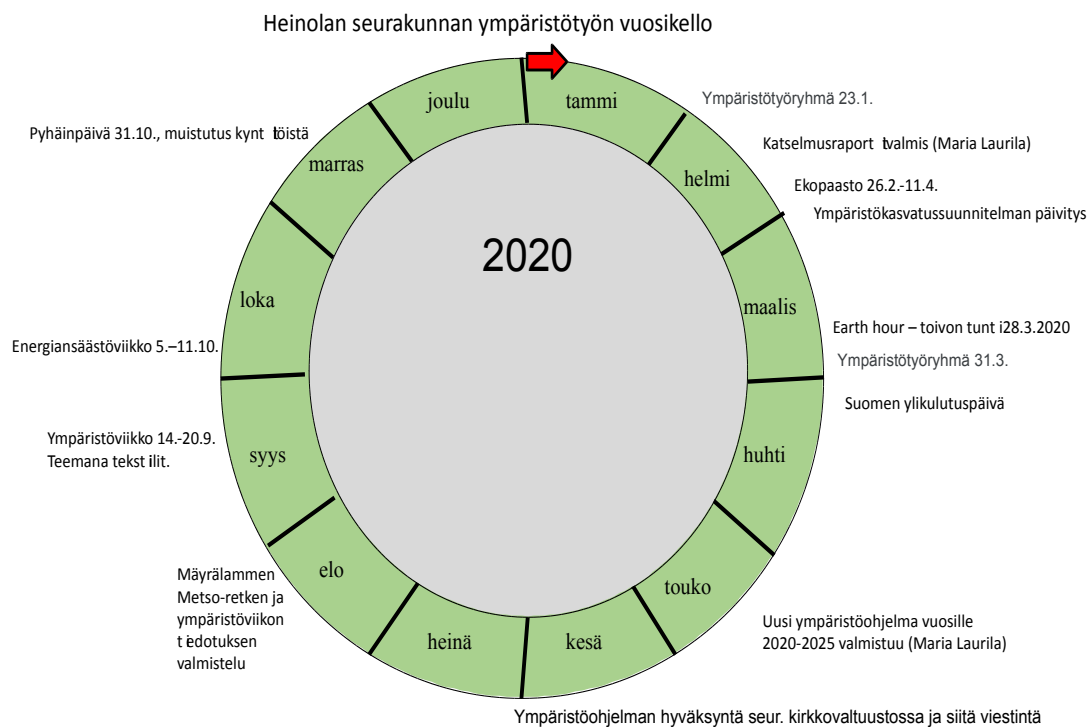
Diakoniatyössä pyritään kierrättämään kaikki seurakunnalle annetut lahjoitukset. Seurakunta lahjoittaa muun muassa omenoita, joita käytetään leipomisessa ja jälkiruokien valmistamisessa. Seurakunta saa lahjoituksina myös perunoita, juureksia ja mehuja, jotka välitetään eteenpäin diakoniatyön asiakkaille. Lahjoitetut vaatteet laitetaan eteenpäin. Ylijäämäruokaa pakastetaan ja jaetaan. Vapaaehtoiset henkilöt leipovat tilaisuuksiin kahvileipää. Kertakäyttöastioita käytetään mahdollisimman vähän. (Heikkilä, 2020)

Roskien lajittelua toimistoissa ja kerhopisteissä pyritään tehostamaan. Osassa pisteistä lajitellaan myös pahvi sekä muovi ja kartonki. Myös bio-, energia-, seka-, paperi-, lasi- ja metallijätettä lajitellaan edelleen. Kerhoissa on tehty jätteiden maatumiskokeita. (Heikkilä, 2020)

Jokaisella ohjaajalla on puhelimessa WhatsApp-sovellus sekä sähköposti, joten tiedonkulku tapahtuu hyvin pitkälti niiden välityksellä. Paperiset seinämainokset ovat yhä käytössä, mutta vähenevässä määrin. Sosiaalisen median kanavat ja kerhoryhmien WhatsApp-ryhmät parantavat viestintää toiminnan piirissä olevien suuntaan. Tiedonkulku yhteistyökumppaneiden kanssa on täysin sähköistä. (Heikkilä, 2020)

Perhemessu- ja kerhoruokailuissa lähiruokaa on tarjolla mahdollisuuksien mukaan. Perhekahvilan aamupalalla on silloin tällöin tarjolla kasvis- tai juurispala. Askarteluissa käytetään paljon kierrätysmateriaaleja. Seurakunnan yhteistyökumppanit, esimerkiksi Asuste Finlayson ja Sectomo sekä yksittäiset henkilöt lahjoittavat materiaaleja. Tarvikkeiden käytössä pyritään

säästeliäisyyteen; kartongeista säästetään melko pienetkin palat ja hyödynnetään jossain muussa askartelussa. Joitakin leluja kierrätetään eri kerhojen välillä ja diakoniatyö sekä muut toiminnalliset työmuodot lainaavat tarvittaessa esimerkiksi Raamatunkerrontamateriaaleja, askartelutarvikkeita tai roolivaatteita. Perheille järjestetään kirpputori- ja kierrätystoimintaa yhä jonkin verran. Earth Hour -tapahtumasta muistutetaan ja kannustetaan osallistumaan. Ekopaasto on esillä esimerkiksi perhekerhoissa. (Heikkilä, 2020)

Kuva 7. Heinolan seurakunnan ympäristötyön vuosikello (Rosberg-Airaksinen, 2020).

6.2.1 Lisäpisteet

Luvuissa 6.2.2–6.2.7 on esitetty Heinolan seurakunnan ympäristökasvatusaihealueelta kertyneet lisäpisteet. Pisteitä kertyi kokemusvaraisesti 26 pistettä, kun maksimi tästä osiosta on 36 pistettä. Heinolan seurakunnan järjestämistä ympäristöaiheisista jumalanpalveluksista (kylvön siunaaminen, metsäneläinten siunaaminen, päiväkotien luontohartaudet, luontojumalanpalvelukset leireillä ja ympäristöviikon hartaus) kertyi jokaisesta yksi piste. Seurakunnan järjestämistä ympäristötapahtumista (Earth Hour, Ekopaasto, Otto kirkonrotan kutsut kellotapulilla ja vierailut päiväkodeissa, Lahden seudun ympäristöviikko, Reilun kaupan viikko, lelu- ja lastentarvikkekirpputorit, varhaiskasvatuksen lähiretket luontotarkkailuineen ja kompostoitumiskokeineen) kertyi jokaisesta tapahtumasta yksi piste. Hiljaisuuden paikka Rautvuorella sekä Kurenniemen leirikirkon yhteydessä tuotti viisi pistettä. Seurakunnan tekemästä yhteistyöstä koulujen, yritysten ja Lions Club Heinola Jyrängön kanssa kertyy jokaisesta yksi piste. Seurakunta on ottanut ympäristökasvatuksessa käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät lasten kautta perheisiin vaikuttamalla ja tästä saa yhden pisteen. Muina toimenpiteinä ovat työmuotojen ympäristökansiot Y-asemalla, josta katsottiin saavan yhden pisteen sekä neljä pistettä kahden lastenohjaajan suorittamasta lähiluonto- ja liikuntakoulutuksesta.

6.2.2 Ympäristöaiheiset jumalanpalvelukset

Heinolan seurakunta on järjestänyt seuraavia ympäristöaiheisiä jumalanpalveluksia:

- luontojumalanpalvelukset leireillä
- kylvön siunaus
- metsäneläinten siunaus
- luomakunnan sunnuntai
- ympäristöviikon hartaus tai liikkuva messu (vuonna 2019 ympäristöviikolla)
- päiväkotien luontohartaudet säännöllisesti syksyisin ja keväisin. (Heikkilä, 2020)

6.2.3 Erityiset ympäristötapahtumat

Heinolan seurakunnan alueella on järjestetty erilaisia ympäristötapahtumia seuraavasti:

- Earth Hour, Vanhassa Pappilassa Toivon tunti -tilaisuus
- Ekopaasto
- haravointitalkoot keväisin
- opastetut hautausmaakävelyt
- Otto kirkonrotan kutsut kellotapulilla ja vierailut päiväkodeissa

- varhaiskasvatuksen kerhojen lähiretket, luontotarkkailut ja esimerkiksi kompostoitumiskoe
- Lahden seudun ympäristöviikko vuosittain
- Energiansäästöviikko vuosittain
- Reilun kaupan viikko vuosittain
- Lelu- ja lastentarvikekirpputorit muutaman kerran vuodessa.

Jumalanpalveluselämässä ympäristöasiat tulevat huomioiduiksi siten, että alttarilla on koristeena luonnonkasveja juhannuksena, kirkkojen ulkopuolella on juhannuskoivut ja jouluna joulukuusi. Seurakunta on rauhoittanut hiljaisuuden paikkoja hiljentymiseen. (Heikkilä, 2020)

6.2.4 Hiljaisuuden paikat

Heinolan seurakunnalla on kaksi hiljaisuudelle rauhoitettua paikkaa. Hiljaisuuden paikka on tarkoitettu mietiskelyyn, luonnon kuunteluun, rukoiluun sekä olemassaolon ja luomakunnan pohdintaan (Kirkkohallitus, 2012, s. 55). Ensimmäinen hiljaisuuden paikka on Heinolan kirkonkylän Rautvuorella, METSO-suojelualueella. Toinen hiljaisuudelle rauhoitettu paikka on Kurenniemen leirikeskukseen maastossa sijaitseva vanha leirikirkko. (Heikkilä, 2020)

6.2.5 Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Heinolan seurakunta tekee aktiivisesti yhteistyötä paikallisten koulujen kanssa. Seurakunnan edustajat käyvät pitämässä päivänavauksia peruskouluissa ja lukioissa. Yhteistyötä tehdään usein myös erilaisten teemapäivien ja tempausten merkeissä. Yhteistyötä tehdään myös Heinolan kaupungin ympäristö- ja teknisen toimen sekä sosiaalipuolen kanssa liittyen esimerkiksi Lahden seudun ympäristöviikkoon. (Heikkilä, 2020)

Partio ja heinolalaiset lippukunnat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita erityisesti 7–14-vuotiaiden parissa. Seurakuntien alueella toimii useita partiolippukuntia, joita seurakunnat osaltaan budjettivaroin tukevat ennen kaikkea antamalla tiloja lippukuntien käyttöön. Partioatteen perusasioihin kuuluu luonnossa liikkuminen ja uusien taitojen oppiminen sekä luonnon kunnioittaminen. (Heikkilä, 2020)

Lahden seudun ympäristöviikossa Heinolan seurakunta on toiminut aktiivisesti jo useita vuosia. Yritysten kanssa tehdään yhteistyötä; lapsille saadaan askartelutarvikkeita, kiviliikkeen kanssa kierrätetään kiviä ja hautaus-toimen kanssa on käyty keskusteluita ekologista vaihtoehtoista kukissa ja arkuissa. Lions Club Heinola Jyrängön jäsenet keräävät käytetyt kynttilät pois haudoilta sesonkeina, kuten pyhäinpäivinä ja jouluna. (Heikkilä, 2020)

6.2.6 Ympäristökasvatuksen välillisen vaikuttamisen menetelmät

Julkisen ympäristöviestinnän tavoitteena on ajankohtainen ja mielenkiintoinen viestintä Heinolan seurakunnan ympäristötavoitteista sekä -tapahtumista. Vuoden kierrossa pyritään olemaan eri viestimissä esillä ympäristöasioiden kanssa, esimerkiksi kynttiläasiat pyhäinpäivän ja joulun aikaan, hautausmaiden kukka-asiat keväällä jne. Vuoden kiertoa seurataan lähiretkillä ja pihapiirissä. Lapset vievät koteihin tietoa esimerkiksi Earth Hourista ja Lahden seudun ympäristöviikosta sekä muista ajankohtaisista ympäristöasioista ja tapahtumista. Ekotapahtumien vuosikello on näkyvillä toimipaikkojen seinillä. (Heikkilä, 2020)

Kaksi lastenohjaajaa on suorittanut lasten lähiluonto- ja liikuntakoulutuksen. Ympäristökasvatus on tärkeä ja olennainen osa toimintaa. Luontoa tarkkaillaan, tutkitaan ja siellä retkeillään. Lapselle muodostuu oma myönteinen luontosuhde positiivisten kokemusten kautta. (Heikkilä, 2020)

6.2.7 Muut toimenpiteet

Työmuotojen ympäristövastaaville on tehty sisäiselle Y-asemalle ympäristökansiot, joihin kerätään kaikki toteutuneet ympäristöteot vuoden aikana. Sieltä asiat voi poimia toimintakertomukseen ja seuraavaan ympäristödiplomin hakukierrokseen. (Heikkilä, 2020)

Heinolan seurakunnan strategiassa ja visiossa todetaan, että Pyhää on Luojan läsnäolo luomakunnassaan. Seurakunnan arvoja ovat kirkon arvot esimerkiksi luomakunnan varjelu, kaikkien voimavarojen vastuullinen käyttäminen, kohtuullisuuden tavoittelu elämäntavoissa. (Heikkilä, 2020)

Heinolan seurakunnan missiossa kerrotaan, että Heinolan seurakunta kutsuu heinolalaisia uskomaan armolliseen Jumalaan sekä välittämään läheisistä ja luomakunnasta. Heinolan seurakunnan strategiaa ollaan päivittämässä. Uudessa luonnosstrategiassa on voimakkaasti esillä tavoite olla hiilineutraali seurakunta vuoteen 2030 mennessä. Ilmastoahdistuksen keskellä seurakunnan tehtävänä on pitää yllä toivon näköalaa. (Rosberg-Airaksinen, 2020) Ympäristökasvatusosioista saadut pisteet perusteluineen on esitetty taulukossa 2. sivulla 23.

Taulukko 2. Ympäristökasvatuksen tarkistustaulukko perusteluineen ja pisteineen (Laurila, 2020; mukailtu Kirkon ympäristödiplomin 2012 käsikirjasta).

5. Ympäristökasvatus

Minimi	Selite	Toteutettu	Auditoijan kommentti
5.1. Seurakunnalla on ympäristökasvatus-suunnitelma.	Ympäristökasvatussuunnitelma on päivitetty viimeksi vuonna 2013. Uusi päivitys tehdään vuoden 2020 aikana.	Kyllä	
5.2. Ympäristövastuu on esillä luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.	Luomakunnan sunnuntai sisältyy jumalanpalvelussuunnitelmaan vuosittain.	Kyllä	
5.3. Ympäristökasvatusta toteutetaan vähintään kolmessa hengellisen työn työmuodossa.	Jumalanpalveluselämän, rippikoulujen ja koulutyön lisäksi ympäristökasvatus on jatkuvasti esillä eri työmuodoissa kuten lapsi-, vahaisnuoriso-, aikuis- ja lähetystyössä sekä diakoniassa ja musiikki työssä.	Kyllä	

Pisteet	Selite	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
5.4 Srk järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia.	Kylvön siunaaminen. (1p) Metsäneläinten siunaaminen. (1p) Päiväkotien luontohartaudet. (1p) Luontojumalanpalvelukset leireillä. (1p) Ympäristöviikon hartaus. (1p)	5	
5.5 Srk järjestää ympäristötapahtumia.	Earth Hour. (1p) Ekopaasto. (1p) Otto kirkonrotan kutsut kellotapulilla ja vierailut päiväkodeissa. (1p) Lahden seudun ympäristöviikko vuosittain. (1p) Energiansäästöviikko vuosittain. (0p, ks. kohta 8.12) Reilun kaupan viikko vuosittain. (1p) Elu- ja lastentarvikekirpputorit muutaman kerran vuodessa. (1p) Varhaiskasvatuksen lähiretket sekä luontotarkkailut ja esim. kompostoitumiskoe. (1p)	7	
5.6 Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettu luontokohde.	Hiljaisuuden paikka on perustettu (Rautvuorella sekä Kurenniemien leirikirkon yhteydessä). (5p)	5	
5.7 Srk tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.	Koulut. (1p) Yritykset, muun muassa hautaustoimistot ja kiviliike. (1p) Lions Club Heinola Jyränkö. (1p)	3	
5.8 Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.	Lasten kautta perheisiin vaikuttaminen. (1p)	1	
5.9 Muut toimenpiteet.	Työmuotojen ympäristökansiot Y- asemalla. (1p) Kaksi lastenohjaaja ovat käyneet lasten lähiluonto- ja liikuntakoulutuksen. (4p)	5	
Yhteensä	Ma ksimi 36	26	

7 JÄTEHUOLTO

Jätelain tarkoituksena on rajoittaa jätteen syntymistä sekä vähentää sen määrää. Myös kunnalliset jätehuoltomääräykset velvoittavat seurakuntia. Sekajätteen määrää ja kustannuksia tulee seurata vuosittain ja hautakynttilöistä aiheutuvan jätteen määrän vähentämiseksi on tehtävä toimenpiteitä, sillä hautakynttilöistä kertyy suuri määrä jätettä hautausmailla. (Kirkkohallitus, 2012, s. 58, 64) Tässä osiossa haastateltiin seurakuntapuutarhuri ja ympäristövastaava Kati Metsoa, joka on myös seurakunnan jätehuoltovastaava. Haastatteluiden lisäksi osio sisälsi laskelmien tekemistä, joilla selvitettiin muun muassa eri vuosien sekajättemäärissä tapahtuneita muutoksia.

Uusi jätelaki 646/2011 tuli voimaan 1.5.2012. Heinolan kaupunki on yhtenä osakkaana Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy:ssä (PHJ). (Metso, 2020) PHJ hoitaa kymmenen omistajakunnan yhdyskuntajätehuollon palvelutehtäviä. Yhtiön kautta kulkevan yhdyskuntajätteen hyödyntämisaste vuosittain on yli 95 prosenttia. (Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy, n.d.)

Heinolan seurakunta toimii Heinolan kaupungin jätehuoltomääräysten jätelain 17 §:n mukaisesti. Heinolan seurakunnalla on velvollisuus järjestää asianmukainen jätehuolto syntyville jättejakeille esimerkiksi erillisillä jäteastioilla. Jätekuljetusyrityksenä on toiminut pääsääntöisesti suomalainen, yksityinen Remeo Oy, joka tyhjentää säännöllisesti jätehuoltosopimuksen mukaan tyhjennysvälien vaihdella tai tarvittaessa Heinolan seurakunnan yhteensä yhdeksän eri kiinteistön jättejakeet. Näitä jättejakeita ovat energia-, bio-, sekä keräyskartonki-, keräyspaperi, tietosuojapaperi-, metalli- ja lasijäte. (Metso, 2020)

Lassila & Tikanoja Oy käy soitosta tyhjentämässä paperinkeräysastiat Vanhan pappilan keskitetystä jätepisteestä, joka sijaitsee Pappilankujalla. Remeo Oy tyhjentää soitosta seurakuntakeskuksen väistötiloista Lampikadulta tietosuojapaperiastian, kirkonkylän hautausmaiden keskitetyt isomat etukontit sekä Sulkavankosken kesäkodin keräysastiat talviaikana. Tyhjennysvälejä on pidennetty toimipisteissä, joissa tilaisuuksien, tapahtumien, asukkaiden ja työntekijöiden määrä on vähentynyt tai jätehuolto on keskitetty muiden toimipisteiden jäteryhmiin. Taulukossa 3. sivulla 25 on esitetty jätehuollon kustannukset vuosilta 2017–2018 ilman hautausmaiden ylijäämämaiden kuljetusta. (Metso, 2020)

Jätekeräysastioiden koot vaihtelevat 140 litran jäteastioista kahdeksan kuution etukontteihin. Astiat ovat seurakunnan omia tai jätekuljetusyritykseltä vuokrattuja. Seurakunnan 550 litran biojätekompostori sijaitsee Heinolan hautausmaan huoltorakennuksella. Kalliopohjan kesäkodilla ei tarvetta jätehuollon järjestämiseen enää ole, koska se ei ole ollut käytössä vuodesta 2009 lähtien. Kaikille kiinteistöistä syntyville jätteille, kuten keräyspaperille, kartongille, metallille, lasille, SER-jätteelle sekä vaaralliselle jätteelle ei ole järjestettyä kuljetusta vaan seurakunta kuljettaa itse

kyseiset jätejakeet, kuten hautausmailta metalli-, SER-, puu- ja vaarallisen jätteen sekä haketettavat risut ja havut. Hautausmaiden ylijäämämaat kuljetetaan kaupungin maankaatopaikalle tai seurakunnan omiin täyttökohteisiin joko itse tai ostettuna kuorma-autopalveluna. (Metso, 2020)

Jätehuoltovastaavana toimii seurakuntapuutarhuri. Jäteasioissa vahtimestarit tiedottavat seurakuntapuutarhuria, jos astiat ovat liian täynnä tai vajaita. Pääperiaate on, että jokainen työntekijä vastaa omasta jätteiden lajittelustaan työpisteissään lajitteluohjeen mukaisesti. Remeo Oyj:n sähköisestä järjestelmästä on vuodesta 2010 alkaen saatu vuosittaiset jätemääräraportit, mukaan lukien kiinteistökohtaiset raportit. (Metso, 2020)

Seurakunnan kiinteistöille ja työpisteille on jaettu päivitettyjä jätelajitteluohjeita näkyvälle paikalle, keräysastioiden lähelle 20.9.2013 alkaen. Perusteellinen jätelajitteluohje on yleinen ohje, jota noudatetaan tilojen sen hetkisten keräysastioiden mukaisesti. Keräysastioita lisäämällä tarpeen ja resurssien, lähinnä tilan ja kuljetuksen mukaan saadaan lajittelua parannettua eri hyötyjätejakeilla. (Metso, 2020)

Seurakunnan jätelajittelua on kehitetty vuodesta 2008 alkaen. Hautausmailla kerätään energia-, seka-, bio- ja metallijätettä opastetauluilla varustettuihin jättepisteisiin. Talveksi biojäteastioiden tilalle vaihdetaan energiajäteastiat ja opasteet, jolloin hautakynntilöille saadaan toinen energiajäteastia. Jätelajitteluohjeista tiedotetaan esimerkiksi uusia hautapaikkoja näytettäessä hautausmailla. Hautausmaakävijöiden toivotaan lajittelevan jätteensä paremmin. (Metso, 2020)

Taulukko 3. Seurakunnan jätehuollon kustannukset vuosilta 2017–2019 ilman hautausmaiden ylijäämämaiden kuljetusta (Metso, 2020).

Vuosi	Yhteensä euroa	Jätekuljetusyritys
2019	11 293	Remeo Oy, PHJ, Lassila & Tikanoja
2018	11 793	Remeo Oy, PHJ, Lassila & Tikanoja, Kuusakoski Oy
2017	13 586	Remeo Oy, PHJ, Lassila & Tikanoja, Kuusakoski Oy

Heinolan seurakunnan jätehuoltosuunnitelma on laadittu vuonna 2011. Suunnitelma päivitetään tulevaisuudessa. Jätehuoltosuunnitelma sisältää tavoitteet hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi sekä jätteen määrän vähentämiseksi. Jätehuoltosuunnitelma ottaa kantaa vastuutahoihin, koulutukseen, jäteneuvontaan ja vaarallisten jätteiden käsittelyyn. (Metso, 2020)

7.1 Hyötyjätkekeräykset, vaaralliset jätteet ja vastuuhenkilöt

Hyötyjätteiden keräys on järjestetty tässä opinnäytetyössä olevan jäteas-tioiden tyhjennysvälit Heinolan seurakunnassa liitteen (liite 1.) mukaan. Keräyspaperia, pakkausjätettä sekä lasi- ja metallijätettä kerätään Heino-lan seurakunnan Kirkkopuistoon ja Vanhaan pappilaan keskitetyissä jäte-pisteissä, Kirkonkylän seurakuntatalossa ja hautausmaan huoltorakennuk-sessa. Hyötyjätteiden keräystä tehostetaan vuosittain, mutta se vaatii tilo-
jen ja jätteiden määrän selvittämistä sekä kuljetuksen organisoimista. (Metso, 2020)

Jätehuoltosuunnitelmassa jätehuollon vastuuhenkilöksi on nimetty seura-kuntapuutarhuri ja ympäristövastaava Kati Metso. Kiinteistöissä syntyvät vaaralliset jätteet ja kemikaalit toimitetaan kiinteistöhoitajan toimesta Heinolan kaupungin vaarallisten jätteiden vastaanottopisteeseen tai keski-tettyyn vaarallisten jätteiden välivarastointitilaan Heinolan hautausmaan huoltorakennukselle. Hautaus- ja kiinteistötoimen varastotilassa on oma keräysastia vaaralliselle jätteelle, esimerkiksi paristoille. (Metso, 2020)

7.2 Bio- ja puutarhajätteet

Kiinteistöillä syntyvät biojätteet (talousjätteet, ruoantähteet) kerätään kai-kista muista tiloista paitsi kirkoista, kappeleista ja navetasta. Lampikadun vuokratiloissa biojätettä ei lajitella vuokranantajasta johtuvista syistä. (Metso, 2020)

Seurakunta kerää ja kuljettaa omalle kompostikentälleen Lakeasuolle (noin 130 m³) hautausmaiden kiinteistöjen piha-alueiden maatuvan hara-vointi- ja puutarhajätteen. Jäte aumakompostoidaan asfaltoidulla kentällä. Aumoja käännellään ja ilmastoidaan pari kertaa vuodessa. Noin kolmen-neljän vuoden jälkeen syntynyt multa käytetään nurmetus- ja istutusmul-tana hautausmailla ja kiinteistöjen piha-alueilla. Seurakunta kompostoi ka-nervat eri kasoissa, koska niiden kompostointi vaatii pidemmän ajan kuin puutarhajätteen. Ympäristötoimisto on määrännyt otattamaan vuosittai-set vesinäytteet kompostikentän avo-ojista. (Metso, 2020)

7.3 Sekajätteet

Kertyneiden jätejakeiden määrät näkyvät Remeo Oy:n vuosittaisessa jäte-huoltoraportissa. Raportti helpottaa eri jätejakeiden ja määrien seurantaa. Sekajätteen määrä oli vuonna 2019 oli 64,7 prosenttia vuoden 2017 mää-rästä ja 48,7 prosenttia vuoden 2010 määrästä. Jätteiden määrä on laske-nut. Alla olevassa taulukossa 4. näkyvät vuosittaiset Remeo Oy:n kuljetta-mat kokonaisjättemäärät tonneina erotettuina sekajäteosuudella. Luvuissa ei ole mukana lokakaivojen tyhjennyksistä ja tilaremonteista aiheutuneita jätemääriä. (Metso, 2020)

Taulukko 4. Heinolan seurakunnan vuosittaiset kokonaisjättemäärät sekä sekajäteosuus tonneina vuosilta 2017–2019 (Metso, 2020).

Vuosi	Sekajäte (tonnia)	Kokonaisjäte (tonnia)
2019	6,77	26,61
2018	7,17	29,82
2017	10,47	39,03

7.4 Hautakynntilät ja kukkalaitteet

Uusia hautapaikkoja omaisille näytettäessä seurakuntapuutarhuri tiedottaa yhden lyhdyn menetelmästä, joka vähentää jätteen määrää. Lehtijuttuja hautakynntilöiden käytöstä on laadittu juhlapyhien aikaan. Opastamisesta huolimatta muovisia hautakynntilöitä kertyy suunnilleen 20 m³ talvikaudessa. Tarkkaa hautakynntilöiden jättemäärää on hankala arvioida, koska kynntilöitä ei lajitella omaan keräysastiaan vaan ne laitetaan energiajätteeseen. Päijät-Hämeen keskitetty Kujalan jäteasema hyväksyy myös energiajätteen seassa olevat hautakynntilöiden metallikannet, joten seurakunta ei enää erottele metallikansia kynntilöistä. Hautausmaiden metallijäte kerätään kuitenkin hautausmailta erikseen. (Metso, 2020)

Seurakunta on sopinut vuosittain hautakynntilöiden keräämisestä hautausmailta juhlapyhien jälkeen Lions Club Heinola Jyrängön kanssa. Keräämisessä hautakynntiläjäte lajitellaan energiajätteeseen ja metallikannet metallijätteeseen. Lasisista hautakynntilöistä kertynyttä lasijätettä ei hautausmailla kerätä, koska steariiniset kynntilälyhdyt eivät sovi lasinkeräykseen vaan ne ovat sekajätettä. Seurakunta käyttää juhlapyhinä muovikuorettoimilla lyhtykynntilöillä varustettuja lyhtyjä sankarimaiden ja vapaussodan muistomerkkien tai patsaiden juurella. Lions Club Heinola Jyränkö on laittanut jalalliset lyhdyt ja lyhtykynntilät sankarimaan sankarivainajille vuodesta 2016 lähtien. (Metso, 2020)

Led-valokynntilöistä on muodostunut uusi jätejake hautausmailla. Pattereiden vuoksi ne eivät saisi olla kertakäyttöisiä, vaan omaisten tulisi itse kerätä led-valokynntilät haudoilta pois ja vaihtaa paristot uutta käyttökertaa varten. Led-hautakynntiläjäte on sähkö- ja elektroniikkaromua eli SER-jätettä paristojen vuoksi. Jätteet toimitetaan sähkölaitteiden vastaanottopisteeseen. Tähän asti seurakunta on jätehuollon yhteydessä poistanut ja lajitellut led-kynntilät SER-jätteisiin. (Metso, 2020)

Tuhkahautausten lisääntyessä kukkalaitemäärät ovat vähentyneet. Hautaustoimistojen kanssa on käyty keskusteluita ja tehty yhteistyötä ekokukkalaitteiden käytöstä. Ekokukkalaitteen kahvat ovat puuta, ohutta rautalankaa on mahdollisimman vähän eikä laite sisällä muovisia osia. Ekokukkalaitteiden suosio on kasvanut. Arviolta niitä käytetään lähes puolet koko kukkalaitemäärästä. (Metso, 2020)

8 SIIVOUS

Säännöllinen ylläpitosiivous on ympäristöteko, kun lika ei pääse pinttyämään ja siivoukseen riittävät miedommat pesuaineet. Siivouksesta aiheutuu kuitenkin myös ympäristövaikutuksia riippuen siivousmenetelmistä ja käytettyjen aineiden haitallisuudesta. Ympäristövaikutusten vähentämiseksi kannattaakin pohtia muun muassa voiko haitallisemmat aineet korvata ympäristön kannalta haitattomimmilla tuotteilla tai pyrkiä niiden käytöstä kokonaan eroon ja siirtyä muillakin tavoin ympäristöä säästävään siivoukseen. (Kirkkohallitus, 2012, s. 68, 70) Katselmuksessa selvitettiin muun muassa seurakunnan käyttämät siivousaineet. Siivoustyön kysymykset esitettiin Sanna Mörskylle, joka on suntio ja toimitilapalveluiden esimies.

8.1 Ympäristöselvitys

Heinolan seurakunnassa siivouksessa käytetään seuraavia ympäristömerkittyjä aineita:

- wc-tiloissa hapanpuhdistusaine Rosita (Joutsenmerkki)
- päivittäisessä käytössä heikosti emäksinen yleispuhdistusaine Vieno (Joutsenmerkki)
- lattian puhdistus- ja hoitoaine Optimal (Joutsenmerkki)
- käsitiskiaine Asteri (Joutsenmerkki)
- konetiskiaine Suma Ultra Pur-Eco
- konetiskitabletti Green Easy (Joutsenmerkki)
- pyykinpesujauhe Serto (Joutsenmerkki)
- käsien- ja vartalon pesuneste Erisan Pro Soap.

Ei ympäristömerkityistä tuotteista käytössä ovat

- uuninpuhdistusaine Oven Cleaner tarvittaessa
- desinfioiva puhdistusaine Desichlor saunan siivouksessa noin kerran vuodessa
- kalkinpoistoaine Suma Calc astianpesukoneen ja yhdistelmäuunin siivoukseen noin kerran vuodessa. (Mörsky, 2019)

8.2 Hankintojen ympäristökriteerit

Siivoukseen liittyvissä hankinnoissa kriteerinä on ympäristöystävällisyys. Ympäristöystävällisiä tuotteita on käytössä runsaasti. Klooria sisältäviä desinfiointi- ja valkaisuaineita käytetään hyvin vähän, ainoastaan vaikeisiin tahroihin. Käytössä olevat puhdistusaineet ovat tiivisteitä. (Mörsky, 2019)

9 ENERGIA JA RAKENTAMINEN

Kiinteistöjen hoidossa kuluu paljon vettä, energiaa, kemikaaleja ja syntyy jätteitä. Rakentaminen muovaa ympäristöä ja kuluttaa luonnonvaroja. Lainsäädäntö edellyttää ympäristövaikutusten huomiointia niin rakentamisessa kuin kiinteistönhoidossakin. (Kirkkohallitus, 2012, s. 11) Tässä osiossa käsitellään energiaan ja rakentamiseen liittyviä asioita, joiden tiedot saatiin kiinteistöhoitaja ja energiavastaava Ilpo Haggrénilta.

9.1 Rakentamisen lainsäädäntö ja kulttuuriperinnön suojelu

Heinolan seurakunta noudattaa rakentamiseen määrättyjä lakeja, asetuksia, ohjeistuksia ja säädöksiä. Näitä ovat esimerkiksi maankäyttö-, rakennus-, terveydensuojelu-, ympäristönsuojelu-, luonnonsuojelu- ja rakennuslaki sekä kirkkolaki. (Haggrén, 2020)

Heinolan seurakunta hoitaa arvokkaita kirkollisia rakennuksia suunnitelmallisesti yhteistyössä kirkkohallituksen ja museoviranomaisten kanssa. Kirkoissa olevaa arvokasta kulttuurihistoriallista esineistöä on luetteloitu. Vastuuhenkilönä toimii talouspäällikkö Mirja Stenroos. (Haggrén, 2020)

Vuonna 1755 valmistuneen Heinolan puisen pitäjänkirjon hirsivaurioiden korjaus tehtiin kesällä 2019. Työn suunnitteli arkkitehti Virpi Tervonen. Seurakuntakeskukseen tehtiin rakennushistoriaselvitys 8.11.2019. Selvityksen laati Teija Ahola. (Haggrén, 2020)

9.2 Uudis- ja korjausrakentaminen

Kaikissa uudis- ja korjausrakentamisen kohteissa pyritään aina energiatehokkuuden parantamiseen. Suunnittelussa ja pienremonteissa huomioidaan maalämpöön siirtymisen toteutettavuus sekä lämmön talteenoton mahdollisuus. (Haggrén, 2020)

Vuoden 2021 aikana on suunniteltu toteutettavaksi Pitäjänkirjon sisätilojen korjaustyöt. Töihin sisältyy muun muassa maalaus, lämmitysjärjestelmän uusiminen ja urkujen peruskorjaus. Suunnitelmissa on myös Heinolan kirkon sekä Vanhan pappilan lämmitysjärjestelmien uusiminen kaukolämpöön tai maalämpöön. (Haggrén, 2020)

9.3 Energian ja veden kulutus

Energian ja veden kulutusta seurataan kuukausittain. Veden kulutustietoja kerätään. Sähkön- ja lämmön kulutukset kirjataan kuukausittain Excel-taulukkoon. Heinolan kappelin kaukolämmön kulutusta on saatu säädöin alennettua. (Haggrén, 2020)

9.4 Energiakatselmus

Valaistuksen energiakatselmus suoritettiin vuonna 2013 seurakuntakeskuksessa. Energia tai kuntokatselmuksia tehdään myös sisäisellä seurannalla. Kuntokartoituksia tehtiin vuonna 2019 seurakuntakeskuksessa ja vuonna 2017 Kurenniemen leirikeskuksesta. Valaistuksen energiankulutusta on vähennetty siirtymällä LED-tekniikkaan esimerkiksi Pitäjänkirkon valaistuksen uusimisen yhteydessä. Energiakatselmuksien ja energia-avustuksien hakeminen sakraalirakennuksille sekä muille rakennuksille sijoittuu vuodelle 2020. Kirkkopuiston lämmitysjärjestelmän uusimiseen haetaan Kirkkohallituksen hiilineutraaliavustusta. (Haggrén, 2020)

Heinolan seurakunta aikoo hyödyntää kaukolämpöyhtiö Loimun tarjoamia maksuttomia palveluita. (Haggrén, 2020). Loimu tarjoaa lisäpalveluna Elenia Lämmön asiakkaille lämmönjakohuonekatselmuksen. Yhdessä sovittuna ajankohtana käydään läpi asiakkaan ja lämmöntoimittajan laitteet ja niiden toimintakunto yhdessä lämmöntoimittajan kanssa. Katselmuksen suorittamisen jälkeen asiakkaalle annetaan kirjallinen lausunto lämmönjakolaitteiden kunnosta. Loimun ammattilaiset laativat katselmuksia syyskuuhetimituksessa, koska kiinteistöjen lämmityksen tulee olla käytössä katselmuksista suoritettaessa. (Loimua, 2015)

Seurakunnalla tulee olla nimetty energiavastuuhenkilö. Heinolan seurakunnassa energiavastuuhenkilönä toimii kiinteistöhoitaja Ilpo Haggrén. Henkilöstö saa perehdytystä energiansäästötoimiin, käytäntöihin ja mittauksiin. Toiminta on keskittynyt erityisesti seurakunnan viettämään vuosittaiseen energiansäästöviikkoon. Viikon aikana saadaan hyviä vinkkejä energiatehokkaampaan elämiseen. (Haggrén, 2020)

10 RUOKA JA KEITTIÖT

Ruokajäte kuormittaa paljon ympäristöä. Valtion ravitsemussuosittelujen tavoitteena on terveyttä edistävä, mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittava ruoka ja tavoitteita noudattamalla voidaan vähentää ruoan aiheuttamia ympäristövaikutuksia. Suosimalla Reilun kaupan tuotteita, paikallisruokaa, kasvisruokaa ja satokauden kasviksia voidaan myös vähentää ruoan tuotannosta ja kulutuksesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, n.d.b) Tässä osiossa haastateltiin suntio ja toimitilapalveluiden esimies Sanna Mörskyä sekä keittiöemäntä Merja Piiraa.

Heinolan seurakunta järjestää diakoniaruokailua parin viikon välein, perhekerhon ruokailua viikoittain ja ikäihmisten palvelupäiväruokailua kerran kuukaudessa. Ruokailuja järjestetään myös erilaisiin tilaisuuksiin ja työmuodot tilaavat ruokatarjoiluja kuukausittain. Rippileirit on ulkoistettu muualle. (Mörsky, 2020) Sulkavankosken kesäkodilla järjestetään ruokailuja satunnaisesti retkiruokailuna, jolloin paikan päälle toimitetaan ruokaa.

Hukkaan menevien elintarvikkeiden määrää pyritään vähentämään ennakkoilmoittautumisilla. Ruoan menekki suunnitellaan ruokailijoiden määrän mukaan. Lasten ja aikuisten lukumäärä ruokailuissa huomioidaan. Ruokahävikki on hyvin vähäistä. Ylijäänyt ruoka jaetaan diakoniaan. (Piira, 2020)

Keittiössä lajitellaan bio-, energia- ja sekajäte. Sähkö- ja elektroniikkaromua tai muuta vaarallista jätettä syntyy harvoin, mutta ne kerätään. Kunnan jätehuoltomääräyksiin kuuluvien jättejakeiden lisäksi kierretään myös metalli, pahvi ja lasi. (Piira, 2020)

Yksittäispakattujen tuotteiden käytöstä on luovuttu lähes kokonaan. Ainoa käytössä oleva tuote on annospakattu Reilun kaupan luomukahvi, jonka pakkaus on nykyään muovia. Kertakäyttöastiat ovat sopineet energijätteeseen lajiteltaviksi ja näiden loppuessa siirrytään biohajoaviin astioihin. Sulkavankosken kesäkodilla kertakäyttö- ja posliiniastioita käytetään tilanteen vaatimalla tavalla. Posliiniastioita käytettäisiin enemmän, mutta kesäkodilla mahdollisuudet käsin tiskaamiseen ovat huonot. (Piira, 2020)

Useat käytössä olevat koneet ja laitteet ovat vanhoja ja näin ollen enemmän energiaa vieviä kuin uudet. Laitteita ja koneita uusittaessa kiinnitetään huomiota energiankulutukseen. (Piira, 2020).

Kasvisruoan tarjontaan kiinnitetään huomiota enemmän kuin ennen ja sitä on saatavilla mukaan. Vuodesta 2014 alkaen perhekerhossa on ollut tarjolla hedelmäaamiainen. Lisäksi tarjolla on kasvispohjaisia ruokia. Eri toimipisteiden välisiä kuljetuksia yhdistellään. Huoltotoimenpiteisiin mentäessä mukana kulkevat samalla myös keittiön tarvikkeet. (Piira, 2020)

Ravitsemussuositusten mukaisia tavoitteita toteutetaan keittiössä ja vuodenkiertoa seurataan. Tarjolla olevasta lähiruoasta kerrotaan aina ruokailijoille. Ympäristöpalkinnot, ympäristödiplomi sekä Reilun kaupan seurakunnan diplomi (kuva 5., s. 13) ovat kehystettyinä näkyvissä. (Piira, 2020)

10.1 Reilu kauppa ja ympäristömerkityt tuotteet

Reilun kaupan tuotteista säännöllisesti käytössä ovat kahvi, tee, kaakao sekä ruusut. Muita tuotteita on käytössä ajoittain. Reilun kaupan seurakuntana Heinolan seurakunta on sitoutunut käyttämään ja lisäämään Reilun kaupan tuotteita. (Piira, 2020)

Ympäristömerkityt tuotteita hankitaan aina mahdollisuuksien mukaan. Reilun kaupan seurakuntana suositetaan erityisesti Reilun kaupan tuotteita. Lähiruokaa käytetään säännöllisesti, mikäli sitä on saatavilla. Luonnonmukaisia elintarvikkeita hankitaan, jos rahavarat antavat myöden. (Piira, 2020)

10.2 Ravintosuositukset

Joukkoruokailuissa hyödynnetään Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ravitsemussuosituksia. Päivitetyt ohjeet annettiin vuonna 2013 ja henkilöstö sai niistä tiedon. Uudet suositukset ovat tulossa voimaan vuonna 2022. (Piira, 2020)

11 TOIMISTOT

Myös toimistoista syntyy ympäristövaikutuksia. Toimistoissa kuluu paljon energiaa ja syntyy jätteitä. Toimistojen hankinnoissa tulee kiinnittää huomiota laitteiden energiankulutukseen ja muihin ympäristöominaisuuksiin sekä ympäristömerkittyjen tuotteiden suosimiseen esimerkiksi kopiopapereissa. Paperinkulutusta voidaan vähentää muun muassa tulostamalla ja kopioimalla kaksipuoleisesti. Kertakäyttötuotteiden käyttöä kannattaa vähentää tai siirtyä uudelleenkäytettäviin. (Kirkkohallitus, 2012, ss. 90–92) Toimistotyön kysymykset esitettiin seurakuntapuutarhuri ja ympäristövas-taava Kati Metsolle sekä toimistopäällikkö Tarja Poterille.

Heinolan seurakunnassa vuonna 2019 paperinkulutus oli 303 riisiä ja värilisiä papereita käytettiin hyvin vähän. Paperit ovat sataprosenttisesti ympäristömerkittyjä. Toimistosta syntyvien jätteiden lajittelussa tietosuojaja keräyspaperista kertyy eniten jätettä. Kopiokoneiden tyhjät värikasetit kerätään Lyrecon järjestämään keräysastiaan ja astia palautetaan heille. Uuden monitoimilaitteen värikasetin voi laittaa energiajätteeseen. Hankintoja tehtäessä suositetaan ympäristömerkittyjä tuotteita aina, kun se on mahdollista. Laitteet ovat leasing-sopimuksella. (Poteri, 2020)

Seurakuntakeskukselle hankittu uusi monitoimilaitte Konica Minolta on ympäristöystävällinen. Laitteessa on ekomittari, jonka avulla saadaan selville kaksipuolisten ja värillisten kopioiden määrät. Tulostimia on vähennetty koko työyhteisössä, joten monitoimilaitte tulostaa suurimman määrän koko työyhteisön papereista. Paperinkulutusta on seurattu vuodesta 2010 alkaen. Kokonaismäärä on hiukan laskenut, mutta värillisten tulosteiden määrä on noussut. (Poteri, 2020)

11.1 Energiansäästö

Toimistotyössä energiankulutusta vähennetään sammuttamalla työpisteiden valot poissaolojen ja taukojen ajaksi. Yleisvalaistuksessa on vähennetty kaikkien valojen päällä pitämistä. (Metso, 2020)

Energiansäästöohjeet on lähetetty sähköpostitse henkilökunnalle vuosina 2011–2019. Toimistoihin asennettiin energiansäästön ohjaavat huoneen- taulut vuonna 2013. Sähköpostitiedotteissa (tallennettu ympäristötekoihin) ja energiansäästöviikoilla on jaettu alla olevia vinkkejä:

- hyödynnetään luonnonvaloa
- sammutetaan valot aina, kun tila jää tyhjilleen yli 10 minuutin ajaksi
- nimetään tai merkitään valokatkaisimet tarvittaessa, jotta sytytetään tai sammutetaan oikeat valot
- suositetaan portaita hissien sijaan
- vältetään turhaa tulostusta ja kopiointia
- tulostetaan ja kopioidaan kaksipuolisesti ja useampi sivu samalle arkille
- keskitetään tulostusta ja kopiointia: sähkönkulutus nousee joka kerta koneen lämmityksessä lepotilasta aktiivitilaan
- yhteisessä käytössä olevia koneita ja monitoimilaitteita suositetaan henkilökohtaisten tai erillisten kopiokoneiden sijaan
- tuuletus hoidetaan tarvittaessa nopeasti ristivedolla eikä ikkunoita pidetä jatkuvasti raolla lämmityskaudella
- lämpötila säädetään sopivalle tasolle noin 20 asteeseen
- suljetaan verhot ja sälekaihtimet yöksi lämmityskaudella välttämättä termostaattia tai patteria verhoilla. (Poteri, 2020)

11.2 Toimiston hankinnat

Uudet tietokoneet ovat leasing-laitteita. Vanhat tietokoneet palautuvat takaisin rahoitusyhtiöille. Käytöstä poistettuja toimistokalusteita varastoidaan navetalle ja niitä kierrätetään tarpeen mukaan. Toimistokalusteiden toimittajat kierrättävät vanhoja kalusteita, mutta vanhan kalusteen asentaminen maksaa lähes yhtä paljon kuin uuden ostaminen. Kalusteyritykset kunnostavat vanhoja työtuoleja esimerkiksi vaihtamalla tuolien kangaspäälliset uusiin. (Poteri, 2020)

12 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET

Seurakuntien hautausmaat ovat monimuotoisia elinympäristöjä. Kotimaisia kasvilajeja ja luonnonvaraisia kasveja sekä perinteisiä kulttuurikasveja suosimalla ja tarjoamalla pesäpönttöjä linnuille, pidetään yllä luonnon monimuotoisuutta. (Kirkkohallitus, 2012, s. 94) Hautausmaat ja viheralueet osiossa selvitettäviin asioihin vastaukset saatiin seurakuntapuutarhurilta. Osiossa selvitettiin myös tuhkausprosentin muuttumista eri vuosina sekä perannahoitomäärien kehittymistä.

Heinolan seurakunnan hautaustoimi huolehtii ympäri vuoden kiinteistöjen ja hautausmaiden piha-alueiden hoidosta ja kunnossapidosta päätoimensa haudankaivuun lisäksi. Heinolassa on kolme hautausmaata, kolme vapausotien hautausaluetta muistomerkeineen ja kaksi sankarihautausmaata.

Heinolan seurakunnalla on 19 hoidettavaa kiinteistöjen piha-aluetta. Näitä ovat

- Heinolan kirkko
- Heinolan pitäjänkirkko
- Heinolan siunauskappeli
- Kirkonkylän siunauskappeli
- Kirkonkylän seurakuntatalo
- Kirkonkylän pappila
- Heinolan hautausmaan huoltorakennus
- Seurakuntakeskus
- Pikku pappila
- Vanha pappila
- Uusi pappilantupa
- Pappilantupa
- Navetta
- Maaherrankadun kerhotila (Mahis)
- Sinilähteen seurakuntatalo
- Vierumäen seurakuntatalo
- Sulkavankosken kesäkoti
- Kurenniemen leirikeskus. (Metso, 2019)

Lisäksi hautaus toimi pitää yllä paikallista hautausmaakulttuuria kulttuuri-historiallisesti merkittävien muistomerkkien osalta. Yksittäisten hautojen hoidosta vastaa haudan haltija. Halutessaan seurakunnan kanssa voi tehdä yhteisen hoitosopimuksen haudan hoidosta. Vuonna 2019 hoitosopimuksia tehtiin yhteensä 1 035 kappaletta. Kulttuurihistoriallisten hautojen inventointi on työn alla. (Metso, 2019)

Sähköinen hautausmaakarttajärjestelmä on saatavilla Heinolan hautausmaan osalta. Aikomuksena on saada laaja hautakarttajärjestelmä kohdistettua myös kirkonkylän hautausmaihin. (Metso, 2019)

Toimintaa ohjaavia säädöksiä ja lakeja ovat hautaus toimen ohjesääntö, hautaus toimilaki, kirkkolaki- ja järjestys ja terveydensuojelulaki. Maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntö (kaavoitus), vesilaki (pohjavesien suoje lu) sekä valtakunnallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden suoje lu sanelevat hautausmaiden laajennusalueiden tai uusien hautausmaiden perustamista. (Metso, 2019)

Heinolan hautausmaat ovat kuuluneet vuodesta 2002 alkaen Heinolan kansalliseen kaupunkipuistoon. Hautausmailla on maisemallista ja kulttuurihistoriallista arvoa. Heinolan kansallinen kaupunkipuisto, Hoito- ja käyttösuunnitelma 2007 mukaan luonnonympäristöjen monimuotoisuutta ja sen lajistoa ylläpidetään ja kartutetaan. Ekologisia alueyhteyksiä suoje llaan ja uhanalaisten ja vaarantuneiden lajien elinpiirien säilymistä tuetaan. Uuden hautausmaan kaavamuutosta varten on selvitetty ja tutkittu alueen pohjavesiolosuhteet ja niitä tarkkaillaan vuosittain. Luonnos

hautausmaiden ympäristöselvityksestä on tehty Uuden hautausmaan kaavamuutokseen vuonna 2007. Laajennusalueen kaavaselostus ympäristövaikutuksineen on laadittu. Hautaustoimen ohjesääntöön on kirjattu Suomen hautaustoiminnan keskusliitto ry:n suositus ympäristöystävällisille arkuille ja uurnille. (Metso, 2019)

Heinolan seurakunta on ollut Kiinteistösaakeyhtiö Levon krematorion osakas vuodesta 2016 lähtien (Metso, 2019). Kirkkohallituksen yleiskirjeessä ohjeistetaan, että tuhkahautauksessa on sallittua käyttää ainoastaan puusta valmistettua arkkua. Arkun mahdollisen verhoilun tulee olla luonnonmateriaaleista tehty. Arkkuun ei saa laittaa mitään sellaisia esineitä, joista voi aiheutua ongelmia ympäristölle tai krematoriolaitteille. Tuhka tulee haudata helposti maatuovassa uurnassa. Arkkujen ja uurnien tulee olla Lahden seurakuntayhtymän hautaustoimen ohjesäännön (17.10.2007) laatuvaatimusta noudattavia. (Kirkkohallitus, 2005)

Lahden seurakuntayhtymän ylläpitämälle Levon hautausmaalle haudataan tunnuksettomat. (Metso, 2019).

Vuonna 2019 tuhkausprosentti oli 68,08 ja vuonna 2018 prosentti oli 66,11. Tuhkausprosentti ilmoitetaan paikallisessa sanomalehdessä. Heinolan hautausmaan uudesta ekologisesta laajennusosasta tehtiin myös juttu lehteen marraskuussa 2019. (Metso, 2019)

Arkkualba eli arkkuvaateasia on esillä kirkkoherranvirastossa ja sen lainaamisesta sekä tuhkahautausvaihtoehdoista kerrotaan Heinolan seurakunnan kotisivuilla. (Heinolan seurakunta, n.d.b). Arkkualbasta julkaistiin aiemmin lehtijuttu. Valmistumassa on hautausopas, jossa kerrotaan mahdollisuudesta lainata arkkualbaa. Opasta on tavoitteena jakaa sairaaloihin ja hautaustoimistoihin. (Metso, 2019)

Noin 1,4 hehtaarin kokoinen kirkkopuisto on alueeltaan ja rakennuksiltaan kulttuurihistoriallisesti tärkeä viheraluekokonaisuus. Kirkkopuistoon sisältyvät Heinolan kirkko, seurakuntakeskus, Pikku pappila ja Vanha pappila. Kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma velvoittaa historiallisen ominaislaadun esille tuomiseen ja kulttuurihistorian kartoittamiseen. (Metso, 2019)

Kulttuurihistoriallisesti merkittäviä viheraluekokonaisuuksia rakennuksineen ja alueineen ovat myös kirkonkylässä sijaitseva Heinolan pitäjänkirkko, kirkonkylän pappila ja kirkonkylän seurakuntatalo. Kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa noudattaen myös kellotapulin asema maisemakuvassa suojellaan. (Heinolan kaupunki, 2007) Luontoarvot kartoitettiin Pro Agria -projektin yhteydessä vuonna 2007. (Metso, 2019).

12.1 Hoito-ohjeet ja koulutus

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet on laadittu vuonna 2012 opiskelijatyönä. Työ ei sisältänyt hautausmaiden hoitoluokituksia, koska hautausmaita varten ei ole tehty omaa hoitoluokitusopasta. Viheralueiden hoitoluokituksen mukaan suurin osa Heinolan hautausmaista kuuluu kuitenkin hoitoluokkaan A2 eli käyttöviheralueisiin. Heinolan hautausmaan ns. museoaluetta ja muita reuna-alueita hoidetaan kevyemmin. Hautausmaiden hoidon koulutus toteutuu Satu Piiraisen laatiman hoitotyöohjeen taulukoiden, hoitotyöselitysten sekä pitkäaikaisten työntekijöiden avulla. Nuorille kesätyöntekijöille on järjestetty vuosittain ennen töiden alkamista tiedotustilaisuus, jossa on esitelty perehdytysvideo kesätyöntekijöiden hautausmaatyöskentelystä työturvallisuus huomioiden. Kati Metso ja Sanna Lääveri ovat tehneet hautausmaiden hoitosuunnitelmasta luonnoksen vuonna 2019, mutta tämä on vielä kesken. (Metso, 2020)

Kirkkopuiston hoitoluokitus tulee päivittää ja puistolle laatia oma hoito-ohjelma. Puiston ylläpito ja ilkivallan vähentäminen ovat myös huomioitavia asioita. Kameravalvontaa on suunniteltu. (Metso, 2020)

Hoitoluokitusta ei ole kirjallisesti saatavilla, mutta kirkkopuiston hoito katsotaan kuuluvaksi hoitoluokkaan A2, jossa nurmialueet ja puu- ja pensasitukset leikataan säännöllisesti. Tavoitteena on miellyttävä, huoliteltu, tehtävänsä hyvin täyttävä ja vaaraton puistoympäristö. Puutteet korjataan mahdollisimman pian. Kulkureitit pidetään siisteinä ja turvallisina läpi vuoden. (Metso, 2020)

Hautojenhoidon kymmenen kultaista sääntöä koostettiin vuonna 2009. Led-asialla päivitettyt hoito-ohjeet ovat esillä Heinolan seurakunnan kotisivuilla ja niitä jaetaan yhä vuosittain hautojenhoitopäivässä sekä aina uusia hautapaikkoja luovutettaessa. (Metso, 2020)

12.2 Perennaohito

Haudan hoitovaihtoehtoihin lisättiin perennaohito vuonna 2010 ja siitä kerrottiin myös seurakunnan kotisivuilla. Keväällä 2019 postitettiin perennahoidosta kertova kirje asiakkaille. Seurakuntapuutarhuri kertoo suosituksesta istuttaa perennoja haudalle uusien hautapaikkojen näyttämisen yhteydessä. (Metso, 2020)

Monivuotinen perenna on ympäristöystävällinen valinta, koska se vähentää lannoitteiden, kasteluveden ja kasvinsuojeluaineiden tarvetta sekä syntyvien jätteiden määrää. (Rauhan Tervehdys, 2018). Seurakunnassa kerran vuodessa järjestetyillä hautojen hoitopäivillä on myös perennamyyntiä. Seurakunta pyrkii jatkuvasti lisäämään perennoiden määrää omissa istutuksissaan. (Metso, 2020) Taulukosta 5. sivulla 37, on nähtävissä kuinka perennaohitosopimusmäärät ovat vuosi vuodelta kasvaneet. Perennaohitosijoituksilla tarkoitetaan sitä, että seurakunnalla ei ole

määräaikaista, pidempiaikaisia hoitosopimuksia, vaan ne ovat hoitosijoitusopimuksia (Metso, 2020).

Taulukko 5. Perennahoitosopimusmäärät vuosilta 2016-2019 (Metso, 2020).

Vuosi	Perennahoidot	Perennahoitosijoitukset	Yhteensä
2019	91	65	156
2018	91	61	152
2017	91	56	147
2016	84	47	131

13 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET

Leirikeskukset sijaitsevat luonnon äärellä. Kursseilla, rippikoulussa ja leireillä seurakunnilla on hyvä mahdollisuus tarjota jäsenilleen kosketus lähiluontoon ja kasvattaa suojelemaan ympäristöä. (Kirkkohallitus, 2012, s. 11) Leiri- ja kurssikeskukset osiossa vastaukset saatiin seurakunnan taluspäälliköltä.

Kurenniemen leirikeskuksen pinta-ala on lähes 27 hehtaaria. Kirkkoneuvosto päätti vuoden 2017 lopulla sulkea leirikeskuksen toistaiseksi ja toiminta on loppunut maaliskuussa 2018. Sulkavankosken kesäkodin pinta-ala on 3,5 hehtaaria. Kalliopohjan kesäkoti ei ole enää käytössä. (Stenroos, 2020)

Kierrätykseen ja jätehuoltoon kiinnitetään jatkuvasti huomiota Sulkavankosken kesäkodilla. Ohjaajat opastavat lapsia ja nuoria. Kasvisruokapäiviä järjestetään ja tarjolla on kasvispohjaisia ruokia. Sokeripalojen ja muiden kertapakattujen tuotteiden käyttö on hyvin vähäistä. Vanhimmat koneet vaihdetaan uusiin ja laitteita ja valaistusta uusittaessa kiinnitetään erityistä huomiota energiansäästöön. Linnunpönttöjen asentamista suunnitellaan alueelle. Kurenniemeen on julkistettu hiljaisuuden paikka 23.9.2018. Kurenniemeen on suunnitelmissa uusi rantakaava eikä uutta leirikeskusta rakenneta. (Stenroos, 2020)

13.1 Jätevedet

Sulkavankosken kesäkodin käymäläjätevedet johdetaan kesäkodilta ja asuinkiinteistöltä umpisäiliöön. Loka-auto tyhjentää säiliön ja kuljettaa kaupungin jätevesiverkoston. (Stenroos, 2020)

Sulkavankosken kesäkodin ja asuinkiinteistön keittiö- ja pesuvedet eli harmaat vedet johdetaan samaan umpisäiliöön kuin käymälävedet. Rantasauhan pesuvedet johdetaan imeytyskentälle maastoon. Ala-Räävelin vesistöä vesinäytteitä ei ole otettu vesistön voimakkaasta virtauksesta johdettujen. (Stenroos, 2020)

Kurenniemen leirikeskus ei sijaitse pohjavesialueella. Leirikeskuksella on oma porakaivo, jonka vesi tutkittiin aiemmin kahdesti vuodessa. Vedestä tehtiin bakteriologinen tutkimus sekä laajatutkimus sisältäen mineraali- ja mangaanipitoisuudet. Vettä ei ole kuitenkaan käytetty enää eikä tutkittu maaliskuun 2018 jälkeen. Sulkavankosken kesäkodilla ja asuinkiinteistöllä on oma, yhteinen porakaivo. Bakteriologinen vesinäyte otetaan kerran vuodessa, toukokuussa. (Stenroos, 2020)

13.2 Luontoarvot

Kurenniemen leirikeskusta koskeva Ruotsalaisen rantaosayleiskaavan kaavamääräykset velvoittavat, että ranta-alueiden rakentamisen tulee tapahtua erikseen määrätyillä alueilla. Maisema-arvoja heikentävät toimet tarvitsevat maisematyöluvan, joten tällaiset toimet ovat harkinnanvaraisia. Kaava ei estä metsänhoitoa, mutta erityisesti ranta-alueilla huomiota tulee kiinnittää luontoarvoihin ja rantamaisemaan sekä toimia Metsäkeskus Tapijon ranta-alueita koskevien metsänhoitosuosituksen mukaan. Kaavaan on merkitty erityiset luontoarvot omilla kaavamerkinnöillä ja määräyksillä, mutta myös muut alueet ovat arvokkaita. Etenkin leirikirkon lähiympäristö on säilytettävä luonnonmukaisena. Heikki Niinimäki on tehnyt Kurenniemestä luontoselvityksen vuonna 2017. (Stenroos, 2020)

Kurenniemen leirikeskuksen läheltä löytyy pieni luoto, jonka pinta-ala on 0,06 hehtaaria. Luodolla pesii uhanalainen naurulokki. Muikkulahti on arvokas maisema-alue ja se on yhtenäisenä säilynyt eheä metsänreunavyöhyke. Sulkavankosken kesäkodin alueelta Museovirasto on löytänyt merkkejä kivikauden asumuksista, muun muassa maahan hautautuneen uhrikiven, jonka ikä on noin 1 000 vuotta. Kivi sijaitsee parkkialueen ja asuinkiinteistön välisellä etelärinteellä. Kivikautinen asuinpaikka on rauhoitettu muinaismuistolain (295/1963) nojalla. (Stenroos, 2020)

14 METSÄT

Metsät ovat henkisen hyvinvoinnin lähde ja niillä on tärkeä merkitys ilmastomuutoksen torjunnassa. Suomalaisen metsätalouden perustana on metsien hoito ja käyttö ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestäväällä tavalla. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, n.d.c) Seurakuntien omistamien metsien pinta-ala on suunnilleen 0,7 prosenttia koko maan metsäalasta ja paikallisesti niillä on suuri merkitys

virkestyskäytössä ja luonnon monimuotoisuuden kannalta (Kirkkohallitus, 2012, s. 106). Metsäasioista haastateltiin seurakunnan talouspäällikköä.

14.1 Metsälaki

Kirkkojärjestyksen 15 luvun 8a § mukaan Heinolan seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain (1093/1996) tavoitteiden saavuttamiseksi vahvistetun metsäsuunnitelman mukaisesti. Seurakunnalla on metsämaata 376,7 hehtaaria, kitumaata 1,1 hehtaaria ja joutomaata 0,2 hehtaaria. Heinolan seurakunnan metsäsuunnitelma vuosille 2019–2028 on vahvistettu 8.5.2019. (Stenroos, 2020) Metsäsuunnitelma ottaa entistä paremmin huomioon luontoarvot ja ympäristönäkökohdat (Itä-Häme, 2019).

14.2 Luonnonsuojelulaki

Heinolan seurakunnan metsissä ei metsäsuunnitelman mukaan esiinny luonnonsuojelulaissa lueteltuja luontotyyppisiä. Suurten petolintujen pesiä on nähty ainakin Kurenniemen leirikeskuksen ympäristössä. Seurakunnan metsissä on metsälaissa määriteltyjä tärkeitä elinympäristöjä. Natura luonnonsuojeluohjelmaan kuuluva kohde on maa-aineslain mukaan Natura-kalliomuodostelma Parkkola. Heinolan kirkonkylän Rautvuori on myös todettu valtakunnallisesti merkittäväksi kallioalueeksi valtakunnallisessa kartoituksessa vuonna 2010. (Stenroos, 2020)

Muita suojelukohteita ovat Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaan liitetyt metsät (METSO), joita ovat Heinola-Lusi, tila: Parkkola 2:10, jonka pinta-ala on 8,6 hehtaaria sekä 10,3 hehtaarin luonnonsuojelualue Parkkola 2:10. Rautvuoren luonnonsuojelualueelle on julistettu hiljaisuuden paikka 21.9.2013. Kurenniemeen on perustettu leirikirkko ja toinen hiljaisuuden paikka 24.9.2016. (Stenroos, 2020)

Metsiä käsiteltäessä lahopuut säästetään, erityisesti vahvat rungot. Lahopuita säästämällä lisätään ja ylläpidetään luonnon monimuotoisuutta, sillä lahopuut tarjoavat kodin monille uhanalaisille eliölajeille. (Metsäkeskus, 2016a)

Soiden reunoille jätetään vaihettumisvyöhykkeet. Seurakunta omistaa metsää, jota pitäisi lannoittaa, mutta lannoitus on pidetty mahdollisimman vähäisenä. Asia on huomioitu metsänhoitotoimenpiteissä. Uuden metsänhoitosuunnitelman mukaan lannoituksia tulisi tehdä. Asiasta on keskusteltu ja lannoitteina pyritään käyttämään mahdollisimman luontoystävällisiä aineita. Seurakunta omistaa metsää yhteensä 377 hehtaaria, josta suon osuus on 41,3 hehtaaria ja kankaan 336,5 hehtaaria. Kasvatyslannoitteen osuus on yhteensä 146 hehtaaria. (Stenroos, 2020)

14.3 Metsien sertifiointi

Kirkon ympäristödiplomin myöntäminen edellyttää seurakunnan metsien sertifiointia. Metsien sertifiointi tarkoittaa, että metsiä hoidetaan ja käytetään kestävästi. (Metsäkeskus, 2016b) Heinolan seurakunnassa metsien sertifiointi on tehty 31.5.2012 (PEFC ja FSC): PEFC/02-21-13 (Stenroos, 2020).

15 LIIKENNE

Liikenteestä aiheutuu runsaasti hiilidioksidipäästöjä ilmaan ja pohjavesiin. Päästöjä voidaan vähentää muun muassa toteuttamalla tapaamiset, koulutukset ja kokoukset etänä sekä suosimalla julkisia kulkuvälineitä, yhteiskuljetuksia ja kimpakyytejä. Tarpeettomia ajoja vältetään. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, n.d.d.) Päästöjen lisäksi liikenteestä aiheutuvia ympäristöhaittoja ovat myös melu, tärinä, este- ja luontovaikutukset sekä tilan tarve (Kirkkohallitus, 2012, s. 11). Tässä osiossa haastateltiin seurakuntapuutarhuria sekä toimistopäällikköä. Osio sisälsi myös laskelmien tekemistä.

Liikenteestä ja ajoneuvoista on tehty ympäristöselvitys vuoden 2013 syksyllä. Seurakunnan omien ajoneuvojen ja työkoneiden polttoaineiden hankintakustannukset vuonna 2019 olivat 10 523,10 euroa, joka on diesel-litroiksi muunnettuna 7 714,9 litraa, keskihintana 1,364 euroa litra. Vuonna 2018 hankintakulut olivat 10 057,30 euroa, joka on diesel-litroiksi muunnettuna 6 642,9 litraa, keskihintana 1,514 euroa litra. Polttoaineen kulutus on noussut hieman sekä euroissa että litroissa laskettuna. Syyinä on iäkäs konekanta. (Metso, 2020)

Seurakunnan työntekijät kulkevat töihin omilla autoilla, kävellen, polkupyörillä tai julkisella liikenteellä. Työmatkojen pituudet vaihtelevat. Monesti oman auton käyttö on ainoa vaihtoehto, jos julkista kulkuneuvoa ei ole käytettävissä. Omia autoja käytetään myös työajoihin ja kertyneitä kilometrejä seurataan. Omilla autoilla tehtyjen työajojen merkitys on tärkeä, koska seurakunta ei omista henkilöautoja. (Metso, 2020)

Vuonna 2019 omilla autoilla tehtiin matkoja 31 170 kilometriä. Vuonna 2018 kilometrejä kertyi 40 757. (Poteri, 2020) Kilometrimäärä on laskenut noin 24 prosenttia.

Seurakunnan henkilökunnasta osa tekee jonkin verran etätöitä. Yhteiskuljetukset esimerkiksi leireille tehdään linja-autoilla. Liikuntarajoitteiset on huomioitu remontteja tehtäessä. Kirkonkylän seurakuntatalolle pääsee julkisella liikenteellä. Polkupyörää käyttäville tarjolla on peseytymistiloja ja polkupyörätelineitä. Polkupyörää voi lainata Kirkkopuiston ulkoarastosta. (Metso, 2020) Taulukoissa 6. ja 7. sivulla 41 ovat esitettyinä seurakunnan kiinteistöhuollon autot ja työkoneet.

Taulukko 6. Heinolan seurakunnan kiinteistöhuollon autot (Metso, 2020).

Merkki	Vuosimalli	Ajokilometrit (km)	Päästötaso	Huolto
Volkswagen transporter	1999	263 681	1,9 Turbo diesel	Heinolan autohuolto Oy

Taulukko 7. Heinolan seurakunnan hautausmaiden työkoneet (Metso, 2020).

Merkki	Vuosimalli	Ajokilometrit (h)	Päästötaso	Huolto
Mitsubishi MT 372	1988	mittaristo epäkunnossa	0,7 etukamiodiesel	Heinolan seurakunta
Kubota 2110	2002	6290	1,0 suoraruiskutusdiesel	PI-kone Oy
Kubota 2530	2009	2130	1,3 suoraruiskutusdiesel	PI-kone Oy
Kubota KX 91-3	2002	6500	1,5 suoraruiskutusdiesel	PI-kone Oy
Valmet 465	1997	9600	3,3 Turbo diesel	PI-kone Oy
Valtra A93	2016	1750	3,3 Turbo diesel, EGR, ei urea	PI-kone Oy

15.1 Ajoneuvot ja polttoaineet

Määräaikaishuollot ovat ulkoistettuja. Pakettiauto huolletaan 15 000 kilometrin välein ja työkoneet 200–250 käyttötunnin välein. Pakettiautolla ajetaan noin 15 000 kilometriä vuosittain. (Poteri, 2020) Auto on ollut seurakunnalla noin 14 vuotta ja vuoteen 2019 mennessä ajokilometrejä on kertynyt yhteensä noin 263 681 kilometriä. (Metso & Poteri, 2020) Huolto sisältää vuosi- ja katsastushuollon (Metso, 2020).

Polttoaineen kokonaiskustannusta seurataan. Kiinteistöhuollon kohteissa suoritetaan useampi asia samalla kertaa ja kohteisiin liikuttaessa viedään esimerkiksi ruokahuollon toimituksia, eli ajoja ja kuljetuksia yhdistellään. Pieniä työkoneiden huoltotoimenpiteitä tehdään seurakunnan toimesta itse. Työntekijät viettävät päivittäiset tauot työkohteissa, jos se on mahdollista. Tällä tavoin vältytään turhilta ajoilta. (Metso, 2020)

Tankkaukset hoidetaan First Card -kortilla Neste Express, Shell/ST1 ja ABC-aseilla. (Metso, 2020). Neste Oil kehittää vähemmän ympäristöä

rasittavia tuotteita. Neste Pro Dieselin koostumus on ainakin 15 prosenttia uusiutuvista raaka-aineista valmistettua NExBTL-dieseliä. WWWFC:n vaativin laatuluokka ei hyväksy ollenkaan ensimmäisen sukupolven biodieselin FAME:n, RME:n ja SME:n käyttämistä. Tämän vuoksi Neste Pro Dieselin raaka-aineena käytetään vain vetykäsiteltyä kasviöljyä (HVO ja NExBTL). (Neste, n.d.)

SMART-dieselin setaaniluvuksi ilmoitetaan ainakin 60, kun normaalissa dieselpolttoaineessa luku on suunnilleen 51–55. Setaaniluku ilmaisee polttoaineen syttymistä. Mitä korkeampi setaaniluku, sitä nopeammin diesel syttyy. Tästä on hyötynä päästöjen väheneminen. SMART-diesel sisältää myös lisäainetta, joka puhdistaa auton moottoria ja ylläpitää sen toimintakykyä. Puhtaampi ja tehonsa paremmin säilyttävä moottori käyttää polttoainetta paremmalla hyötysuhteella ja vähentää täten polttoaineenkulutusta. (Neste, n.d.)

Seurakunnalla on käytössä luottotili ST1:lle. ST1 sijoittaa uusiutuviin energiamuotoihin. Tulevaisuudessa polttoaineen valintaan ja seurantaan kiinnitetään entistä enemmän huomioita, koska ainakin Lahdessa ST1 panostaa jätepohjaisten biopolttoaineiden tuotantoon. (Metso, 2020)

Syksyllä 2013 siirryttiin moottorisahojen polttoaineissa pienkonebensiniin, joka on kaasu- ja hiukkaspäästöiltään haitattomampi kuin tavallinen bensini. Vuoden 2020 aikana selvitetään mahdollisuus suuremman pienkonebensiniisäiliön hankintaan, jolloin myös muut kaksitahtiset pienkoneet moottorisahojen lisäksi saataisiin haitattomamman polttoaineen piiriin. (Metso, 2020)

15.2 Ympäristöominaisuudet hankinnoissa

Seurakunta hankkii tuotteita vain tarpeeseen, ei varastoon. Tuotteissa panostetaan laatuun. Hankinnoissa huomioidaan ympäristöasiat ja ympäristömerkityt tuotteita hankitaan aina, kun mahdollista. Seurakunta pesee työkoneet sekä pakettiauton ympäristömerkityllä Wurthin Pineline -pesuaineella. Ulkopuolinen toimija käyttää myös pesuissa ympäristömerkityjä tuotteita. (Metso, 2020)

16 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOKSET

Ympäristötyö on jatkunut Heinolan seurakunnassa jo pitkään jatkuvan parantamisen ideologialla ja siitä on tullut luontevasti osa jokapäiväistä toimintaa. Ensimmäinen ympäristödiplomi myönnettiin vuonna 2010 ja toinen diplomi vuonna 2014. Vuonna 2019 tehtiin päätös kolmannen diplomin hakemisesta.

Verrattuna edelliseen diplomikauteen 2014–2018, Heinolan seurakunta on edelleen parantanut toimintaansa ympäristöasioissa. Nyt seurakunta sai alustavassa pisteiden laskennassa 255 pistettä, joka täyttää hyvin yli 100 pisteen minimivaatimuksen. Edellisellä diplomikaudella seurakunta katsoi ansaitsevansa 235 pistettä ja auditoinnissa lopulliseksi pistemääräksi kertyi 180 pistettä. Pisteet siis hiukan laskivat, mutta ylittivät hyvin minimin. Yhteensä pisteitä voi saada 500. Pisteitä kannattaa kerätä yli minimin, jotta diplomi varmasti myönnetään, koska auditoinnissa pisteet saattavat pudota, jos auditoija kokee, että jossakin toiminnossa on puutteita. Heinolan seurakunta saa lopulliset pisteet 29.9.2020 suoritettujen auditointien perusteella.

Auditointi tehtiin koronatilanteen vuoksi etänä Teams-yhteyden välityksellä. Heinolan seurakunta oli historiallisessa tilanteessa, sillä koskaan aikaisemmin Kirkon ympäristödiplomia ei ole auditoitu etänä. Asiat käytiin luku luvulta läpi ja vastuuhenkilöt esittelivät oman työmuotonsa tärkeimmät asiat, mitä on tehty ja millaisia suunnitelmia on tulevaisuudelle. Auditoinnissa tarkasteltiin videokuvan kautta seurakunnan keittiötä ja kahta siivouskomeroa sekä vaarallisten jätteiden välivarastointitilaa Heinolan hautausmaan huoltorakennuksella. Keittiössä käytiin läpi muun muassa pesuaineita keittiömännän ja siivoojan opastuksella. Yleisesti ottaen pesuaineiden määrää on vähennetty ja niitä käytetään vähän. Mikrokuituliinoilla pärjätään pitkälle, turhaa vesipesua vältetään eikä kertakäyttöisiä siivousvälineitä ole käytössä. Isommat siivoukset tehdään tehostetusti kerran tai pari kertaa vuodessa. Höyrypesuria käytetään lähinnä kangaspölysteisten tuolien tai kaakelilattioiden pesuun suursiivouksessa.

Heinolan seurakunta käyttää ympäristömerkittyjä tuotteita runsaasti. Huuhtelukirkaste ei ollut ympäristömerkillä varustettu. Tämä kannattaa vaihtaa mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi Ecolabin Toprince Clean ympäristömerkittyyn huuhtelukirkasteeseen tai vastaavaan. Voisi myös pohdita, onko huuhtelukirkasteen käyttö välttämätöntä vai pärjätäänkö ilman. Klooripohjaista pesuainetta käytetään erittäin harkitusti, joka on hyvä asia ympäristön kannalta. Aineiden käyttöturvallisuustiedotteet löytyivät hyvin pääsiivouskomerosta, mutta ne voisivat olla esillä myös toisessa,

pienemmässä siivouskomerossa. Tiedotteet on hyvä muistaa pitää ajantasalla ja tarkistaa, että kaikki ne tiedotteet löytyvät mitä pitääkin. Pääsiivouskomerossa mopit ja lastat olivat mallikkaasti ripustettuina telineeseen ja näin siivoaminen on helpompaa ja lattialle jää vapaata tilaa. Kaikki tavarat olivat molemmissa komeroissa hyvässä järjestyksessä. Ensiapukaapista löytyivät hyvin muun muassa laastarit, silmähuuhteet ja geelit palovammojen hoitoon.

Keittiössä käytiin läpi seurakunnan tee- ja kahvivarasto. Seurakunnalla on käytössä Juhlamokan luomukahvi, joka on Reilun kaupan tuote. Tarkastus-
hetkellä Reilun kaupan tee ei ollut käytössä toimitusvaikeuksien vuoksi. Sen sijaan käytössä oli Menun UTZ-sertifioitu tee. Auditori suosittelee paremmaksi vaihtoehdoksi hankkia Nordqvistin suurtalouspakkauksissa olevaa teetä, mikäli Reilun kaupan teessä on edelleen saatavuusongelmia. Seurakunnan periaatteena on oma muki mukaan eikä kertakäyttöisiä ruokailuvälineitä juuri käytetä.

Kiinteistöhoitaja, talouspäällikkö ja seurakuntapuutarhuri esittelivät Heinolan hautausmaan huoltorakennuksella sijaitsevaa vaarallisten jätteiden välivarastointitilaa, joka oli toinen tarkastuskohde. Vaaralliset jätteet (jäteöljyt, jätebensa, pesuliuosjäte ja jätetärpähti) kerätään valuma-altaaseen, joka on erittäin hyvä ratkaisu mahdollisten vuotovahinkojen ehkäisemiseksi. Valuma-altaan läheisyydessä olivat SER-jätteen ja loisteputkias-tioiden keräysastiat. Seurakunta suorittaa osan koneiden huolloista itse ja työntekijät ovat tietoisia siitä, minne jäteöljyt vietään. Lajitteluohjeita on annettu työpisteille. Ohjeita on myös seinillä ja vaarallisista jätteistä on maininta erikseen. Perehdytys ja tiedottaminen on hyvin hoidettu ja jätetasioihin kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Jätteiden vähentämiseksi pohditaan keinoja, jätteistä vastaavat henkilöt ja toimintatavat ovat tiedossa.

Seurakunta esitteli omatoimisesti myös maatuvan jätteen ja huoltorakennuksen piha-alueen jätekeräyspisteen sekä hautausmaan puolen jäteyksikön. Myös kompostori käytiin läpi. Kompostoriin mahtuvat hyvin huoltorakennuksella syntyvät jätteet ja sen toiminnasta huolehditaan ympäri vuoden. Pihassa oli monta jäteastiaa (seka-, pahvi- ja pakkaus-, energia) ja metallijätteelle kaksi astiaa. Sekajäteastian tarra ei ollut ajantasalla ja se kannattaa päivittää. Lajittelu toimii hyvin, astioiden sisältö vastasi hyvin sitä mitä pitikin. Maatuvan jätteen hoito oli järjestetty mallikkaasti. Seurakunnan maatuvan jätteen lava on montussa, jossa on lastaussilta. Lastaussiltaan ajetaan traktorilla ja se kipataan lavaan ja kuljetaan kompostikentälle aumakompostiin, josta seurakunta saa multa.

Hautausmaalla lajitteluohjeet ovat hyvin esillä omina kyltteinään jokaisen astian kohdalla. Astioita ollaan tulevaisuudessa uusimassa huonokuntoisuuden vuoksi. Selkeistä ohjeistuksista huolimatta hautausmaakävijöiden lajittelu ei ole täysin moitteetonta, sillä astioista löytyy toisinaan sinne kuulumatonta. Ongelmana ovat myös joissain hautakentillä tiukkaan kiinni olevat metallikannet, joita hautausmaakävijät eivät saa kynttilöistä irti ja eroteltua oikeaan astiaan. Tähän ongelmaan voisi olla ratkaisuna

esimerkiksi sopivanlainen naulakon koukku ja koukku astian kylkeen kiinni pultilla sisäpuolelle sekä ohjeistus asiaan. Hautausmaa-asiat ovat kuitenkin hyvin hoidossa. Hoito-ohjeistus työntekijöille valmistunee vuoden 2020 aikana. Perennahoitoihin on panostettu jo vuodesta 2010 alkaen. Perennahoitosopimusmäärät ovat kasvaneet vuosi vuodelta. Perennahoitosopimusten määrä kaikista hoitosopimuksista on tällä hetkellä noin 16 prosenttia ja kasvua on tapahtunut noin yhden prosentin vuosivauhdilla. Vuonna 2019 perennahoitosopimuksia tehtiin yhteensä 156 kappaletta ja vuonna 2016 sopimuksia tehtiin 131. Hautausmaiden inventointityö on käynnistymässä. Luonnonmukaisen hoidon alueet ovat kasvaneet, kun uuden hautausmaan laajennusalueelle on asennettu kuntaa noin 3 000 m². Niityn ja kedon kasvien leviämiseksi Heinolan hautausmaan museoalue niitetään pari kertaa kesässä. Nurmikoiden leikkuujätettä ei haravoida pois. Rikkaruohojen kitkemiset tehdään mekaanisesti. Sadetusjärjestelmiä ei ole käytössä ja tällä tavoin säästetään kasteluvettä. Vähäpäästöisiä työkohteita on uusittu akkukäyttöisiksi. Pelkkä nurmikon hoito eli kukkapesätön hoito voisi olla yksi uudistus hoitosopimuksissa tulevaisuudessa. Tuhkausten määrä on kasvanut. Vuonna 2019 tuhkausprosentti oli 68,08 ja vuonna 2018 prosentti oli 66,11.

Jätteiden osalta käytännön toteutuksia on tehty paljon. Heinolan seurakunnassa sekajätteen määrää seurataan edelleen vuosittain. Määrä on vähentynyt vuosien 2017–2019 aikana 10,47 tonnista 6,77 tonniin eli vähennyttä on tapahtunut 35,3 prosenttia. Määrään vaikuttaa kiinteistöjen väheneminen omien kiinteistöjen osalta, sillä seurakunta on siirtynyt vuokratiloihin. Jäteastioita on lisätty keittiöpisteisiin ja työntekijöiden taukotiloihin ja hautausmaalla jäteastioita on paljon. Auditoinnin yhteydessä selvisi, että jätehuoltomääräykset ovat uudistuneet syksyn 2019 aikana ja nämä kannattaa käydä käpi.

Myös rakennuksissa tehdään ympäristöä säästäviä toimenpiteitä. Rakennusten lämpötiloja seurataan ja säädetään asianmukaiseksi, jotta säästetään energiaa. Vedenkulutusta valvotaan, jolloin huomataan vuotavat vesikalusteet. Vesimittari luetaan itse ja tiedot kirjataan ylös. Kaupungin vesilaitoksen sivuilta saadaan tarkat lukemat ja sähköntoimittajan sivulta kuukausi- ja vuosiraportit. Vetoiset ikkunat ja ovet tiivistetään ja tuuletukseen kiinnitetään huomiota. Suurin osa seurakunnan kiinteistöistä on kaukolämmön piirissä. Yksi kiinteistöistä on öljylämmitteinen. Kaukolämpöön ei ole voitu siirtyä, koska kyseisen kohteen lähellä ei ole kaukolämpöä. Jos nykyinen energiafirma laajentaa siihen suuntaan tai kattila tulee käyttökänsä päähän, tilanne muuttuu. Asiaa pohditaan tulevien vuosien aikana. Vihreään sähköön pyritään siirtymään vuonna 2021. Myös toimitoissa kiinnitetään huomiota ympäristöasioihin. Valoja ei pidetä turhaan päällä ja paperinkulutusta seurataan ja sitä pyritään vähentämään. Värilisten kopioiden määrä on vähentynyt.

Työntekijät käyttävät omia autojaan myös työajoihin, koska seurakunta ei omista henkilöautoja. Vuonna 2019 omilla autoilla tehtyjä kilometrejä kertyi 31 170 kilometriä. Vuonna 2018 lukema oli 40 757 kilometriä.

Kilometrimäärä on siis vähentynyt noin 24 prosenttia. Seurakunta aikoo ajaa pakettiautonsa loppuun. Huoltoja tehdään säännöllisesti, joka alentaa päästöjä. Polttoaineen valintaan kiinnitetään huomiota ja uutta kalustoa hankittaessa päästöt huomioidaan. Seurakunta ei tee lentomatkoja eikä järjestä rippikouluja ulkomailla. Pienkonebenssiinin käyttöä on tarkoitus laajentaa vuoden 2021 aikana. Auditori suositteli taloudellisen ajotavan järjestämistä seurakunnan virkistyspäivänä. Vuonna 2019 on laadittu päästölaskelma seurakunnalle vuosien 2017–2019 kulutuslukemista. Laskelma paljastaa päästöjen alentuneen. Laskelman konkreettisia lukuja kannattaa jatkossakin hyödyntää. Seurakunnan aiheuttamista kolmesta merkittävimmästä päästölähteestä lämmöstä, vedestä ja sähköstä Heinolan seurakunta katsoi ansaitsevansa täydet pisteet.

Muutoksena edelliseen diplomikauteen on myös Kurenniemen leirikeskuksen sulkeminen. Toiminta leirikeskuksessa on päättynyt maaliskuussa 2018. Seurakunta ei aio rakentaa omaa leirikeskusta. Rippileirit järjestetään muualla ja leirejä varatessa leirikeskuksien kanssa kannattaa ottaa puheeksi ympäristöasiat muun muassa toivomalla, että leireillä järjestetään kasvisruokailuja. Reilun kaupan seurakuntana kannattaa pyytää tarjoiltavaksi Reilun kaupan kahvia ja teetä.

Auditointi onnistui hyvin etänä ja tekniikka toimi. Seurakunta oli auditorijille entuudestaan tuttu. Diplomi oli etukäteen valmisteltu hyvin, joten katselmointi oli nopeampaa kuin alun perin oli suunniteltu. Jokainen työmuoto käytiin läpi tiivistetysti. Työntekijöillä on hyvä näkemys oman alansa asioista ja he ovat hyvin sitoutuneet ympäristötyöhön. Asioista viestiminen on tärkeää jatkossakin. Erityisen paljon ympäristöasioihin keskitytään ympäristöviikolla sekä keväällä Earth Hourissa, mutta tekoja tehdään pitkin vuotta. Ympäristöasioista tiedotetaan Facebookissa sekä kotisivuilla. Kirkonseutu- ja Itä-Häme lehdet ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita ja näkyvyyttä saadaan, kun ympäristöasioista uutisoidaan lehtien palstoilla. Heinolan seurakunnalle valmistui uusi metsäsuunnitelma vuonna 2019 ja samana vuonna perustettiin uusi METSO-luonnonsuojelualue Mäyrälammelle. Kaikki ympäristön hyväksi tehdyt teot kannattaa jatkossakin pitää esillä.

Kaiken kaikkiaan seurakunnan asiat olivat kuten pitikin, joitain epäkohtia lukuunottamatta. Ympäristön hyväksi on tehty paljon töitä, niin pieniä kuin suurempiakin tekoja ja jokainen teko on varmasti hyödyllinen. Motivoitunut, ympäristötyöhön yhdessä sitoutunut henkilökunta on seurakunnan tärkein voimavara. Heinolan seurakunnalla on erityinen vahvuus päätös hiilineutraalisuudesta vuoteen 2030 mennessä ja tätä asiaa kannattaa tuoda esille. Seuraavassa käsikirjassa tämä tulee olemaan minimivaatimuksena. Jatkossa seurakunnan tulee selvittää kirkkohallituksen asiantuntijalta, onko diplomi voimassa viisi vai neljä vuotta, kun seurakunnalla tuli välitauko diplomin voimassaoloon.

Uusi ympäristöohjelma hyväksyttiin kesäkuussa ja se laadittiin samaan tapaan kuin edellinen ohjelma. Uudessa ohjelmassa haluttiin pitää pitkälti

samat hyvät, jatkuvat tavoitteet kuin edellisessäkin ohjelmassa. Näiden lisäksi asetettiin uusia tavoitteita, joista tärkeimpiä olivat muun muassa sekajätteen määrän ja energiankulutuksen vähentäminen ja kestävämpiin energiamuotoihin siirtyminen. Uusiksi tavoitteiksi asetettiin myös hyönteishotellien askartelu ja luonnonmukaisen hoidon alueiden lisääminen pölyttäjille.

Katselmus ja ohjelma valmistuivat kutakuinkin suunnitellussa aikataulussa. Pisteyttämisessä ja parannettavien asioiden pohtimisessa sekä uusien ideoiden antamisessa olisi auttanut paikan päälle meneminen, mutta se ei toteutunut johtuen pitkästä välimatkasta sekä koronatilanteesta. Vaikka ympäristöasiat ovatkin hyvin hallinnassa, tilojen ja menetelmien näkeminen käytännössä olisi todennäköisesti synnyttänyt uutta näkökulmaa seurakuntaan. Jos haastattelut olisi suorittanut paikan päällä, ne olisi voinut nauhoittaa ja purkaa tekstiksi myöhemmin ja tarkistuttaa tämän jälkeen vielä työntekijöillä. Haasteita aiheutti toisinaan myös joidenkin työntekijöiden hankala tavoitettavuus. Työn tavoitteena oli laatia ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma vuosille 2020–2025 Heinolan seurakunnalle ja nämä tavoitteet saavutettiin. Opinnäytetyön aihe oli tärkeä ja ajankohtainen. Aineistoa työhön löytyi hyvin. Kirkon ympäristödiplomien 2012 käsikirja oli tärkeä työtä tehdessä. Tietoja saatiin myös erilaisista sähköpostin välityksellä saaduista asiakirjoista, mutta suurimpana tiedonlähteenä olivat haastattelut.

Kirkon ympäristödiplomien käsikirja 2012, jonka mukaan työ tehtiin, on järjestelmän kolmas laitos. Uusi, neljäs laitos tulee voimaan syksyllä 2020. Uudessa käsikirjassa on otettu huomioon ihmiseltä saadut kommentit kirjasta sekä uudet ympäristöhaasteet, joten seurakunnan hakiessa diplomia tulevaisuudessa ei voida enää käyttää tässä työssä käytettyä vuoden 2012 käsikirjaa, vaan ympäristökatselmus tulee laatia sillä hetkellä voimassa olevan laitoksen mukaan. Heinolan seurakunnan kannattaa alkaa hyvissä ajoin tutustumaan uuteen käsikirjaan, sen mukanaan tuomiin vaatimuksiin ja viemään toimintaansa siihen suuntaan.

Katselmukseen vaaditut asiat kysyttiin seurakunnan työntekijöiltä, koska he tiesivät parhaiten oman työmuotonsa ympäristöasioiden nykytilan. Erityisesti pitkäaikaisilla työntekijöillä oli parhain tietämys. Haastattelut olivat ainoa keino saada selvitettyä vaaditut asiat. Yhteistyössä ympäristöryhmän kanssa pohdittiin tavoitteita uuteen ympäristöohjelmaan. Haastattelut tehtiin sähköpostitse ja niitä tehtiin myös jonkin verran puhelimitse. Sähköpostitse tehty haastattelu osoittautui kuitenkin paremmaksi menetelmäksi, koska tällä tavoin työntekijöillä oli enemmän aikaa pohtia vastauksia kysymyksiin ja puhelun aikana oli vaikea kirjoittaa tietoja ylös. Saatuihin vastauksiin piti toisinaan tehdä lisätarkennuksia. Kirjoittamista oli paljon. Koska työ oli niin suuri, tässä opinnäytetyössä oli järkevää tuoda esille vain minimikriteerit ympäristökatselmuksesta ja ottaa lisäpisteiden osalta yksi seurakunnan työmuodoista malliksi havainnollistamaan lisäpisteiden merkitystä.

Jatkossa auditoijat toimittavat auditointiraportin seurakunnalle pisteytyksineen 29.9.2020 saatujen tulosten perusteella ja kirkolliskokous käsittelee loppuvuodesta 2020 ympäristödiplomin myöntämistä Heinolan seurakunnalle. Auditoinnin yhteydessä tuli esille, kuinka tärkeää on, että auditointia ei suoriteta pelkän katselmusraporttiin kirjattujen tekstien perusteella, vaan on tärkeää, että tilaisuus järjestetään, valitut kohteet käydään läpi ja voidaan kysyä asioita jokaisen työmuodon asiantuntijalta. Katselmuksen teksti ei aina aukene lukijalle samalla tavalla ja asioihin saattaa jäädä tulkinnanvaraa tai epäselvyyksiä.

Seurakunta haluaa omalta osaltaan osallistua ja sitoutua kirkon ilmastotavoitteisiin. Heinolan seurakunta on hiilineutraalisuuden edelläkävijä ja se on otettu heidän strategian yhdeksi painopisteeksi. Strategia hyväksyttiin kirkkovaltuustossa. Seuraavan kerran ympäristödiplomi tulee uusina vuonna 2025 ja diplomia kannattaa lähteä uusimaan hyvissä ajoin ennen kauden päättymistä. Valmistuneista asiakirjoista on hyötyä seurakunnalle tulevana vuosina ja seurakunta voi käyttää pohjana seuraavan, neljännen diplominhaun uusinnan yhteydessä nyt syntyneitä ympäristökatselmuksia ja ohjelmaa niiltä osin kuin se soveltuu uuden kirjan vaatimukseen. Nyt saatuja tuloksia, muun muassa sekajätteen määrän kehitystä eri vuosina voidaan verrata olemassa olevien asiakirjojen avulla uutta diplomia haettaessa. Diplomikauden puolivälissä, vuonna 2023, seurakunnan kannattaa tehdä oma väliauditointi, jota se voi hyödyntää diplomia uusittaessa. Väliauditointi on tehty tavallisesti siten, että toinen työmuoto on tarkistanut toisen työmuodon. Auditoija suositteli jatkossa hiippakunnallista yhteistyötä sekä väliauditointia jonkin toisen, lähellä olevan seurakunnan kanssa, jolloin saadaan vertaisarviointia. Esimerkiksi Kouvola ja Hollola ovat lähellä Heinolaa.

Ympäristötyö ja ympäristökasvatus kaikissa työmuodoissa Heinolan seurakunnassa tulee jatkumaan edelleen. Näyttää siltä, että ympäristödiplomeja hakevien seurakuntien määrä tulee tulevaisuudessa lisääntymään ja että myös yhä useammat yritykset tulevat kiinnittämään huomiota toimintaansa ympäristöhaasteiden tuodessa mukanaan vastuullisuusvaatimuksia. Yhtä tärkeää vastuun kantaminen ja ympäristöstä huolehtiminen on myös yksilötasolla.

LÄHTEET

- Arter Oy. (2019a). Mitä on auditointi? Haettu 5.9.2020 osoitteesta <https://www.arter.fi/mita-on-auditointi/>
- Arter Oy. (2019b). PDCA-ympyrä. Haettu 27.8.2020 osoitteesta <https://www.arter.fi/11-vinkkia-ketteraan-laadunhallintaan/>
- Business Finland. (n.d.) Sertifiointit ja ohjelmat. Haettu 24.9.2020 osoitteesta <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sertifiointit--ohjelmat/>
- Elinkeinoelämän keskusliitto. (n.d.) Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä. Haettu 5.9.2020 osoitteesta <https://ek.fi/mita-teemme/energia-liikenne-ja-ymparisto/vastuullisuus/>
- Geocaching. (2017). Heinolan pitäjänkirkko. Haettu 27.8.2020 osoitteesta https://www.geocaching.com/geocache/GC75RZF_heinolan-pitajankirkko?guid=8e635a63-fa63-44d4-9ef9-719fbcad7749
- Green Office. (n.d.) Ympäristöjärjestelmä työpaikallasi. Haettu 3.9.2020 osoitteesta <https://wwf.fi/greenoffice/ymparistovastuuta-tyopaikoille/>
- Heinolan kaupunki. (2007). Heinolan kansallinen kaupunkipuisto hoito- ja käyttösuunnitelma. Haettu 10.3.2020 osoitteesta <https://docplayer.fi/12773207-Heinolan-kansallinen-kaupunkipuisto-hoito-ja-kayttosuunnitelma-2007-heinolan-kaupunki.html>
- Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2014-2018. (2013). Heinolan seurakunta. Haettu 13.3.2020 osoitteesta https://www.heinolanseurakunta.fi/documents/11556448/13269603/Heinola_YMP%C3%84RIST%C3%96OHJELMA_2014_2018%5B1%5D.pdf/4ad1f7c6-67c4-48f1-b193-82d2070d6550
- Heinolan seurakunta. (n.d.a.) Heinolan kirkkojen historiaa. Haettu 20.8.2020 osoitteesta <https://www.heinolanseurakunta.fi/info-ja-asiointi/seurakunnan-historiaa/kirkkojen-historiaa>
- Heinolan seurakunta. (n.d.b.) Arkkualba eli arkkuvaate. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://www.heinolanseurakunta.fi/hautajaiset/arkkualba>
- Heinolan seurakunta. (2018). Janne Hatakka Heinolan srk:n uudeksi kirkkoherraksi. Haettu 12.3.2020 osoitteesta <https://www.heinolanseurakunta.fi/uutiset/-/news/41205262>

Itä-Häme. (2019). Luontoarvot korostuvat Heinolan seurakunnan metsänhoidossa. Haettu 27.5.2020 osoitteesta <https://www.itahame.fi/paikalliset/787341>

Kirkkohallitus. (2005.) Kirkkohallituksen yleiskirje 37/2005. Haettu 12.1.2020 osoitteesta <https://docplayer.fi/8537716-Kirkkohallituksen-yleiskirje-nro-37-2005-30-11-2005.html>

Kirkkohallitus. (2012). Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:1. Helsinki 2012.

Loimua. (2015). Lämmönjakohuoneiden katselmuksista hyötyä asiakkaille ja lämmöntoimittajalle. Haettu 10.2.2020 osoitteesta <https://www.loimua.fi/lammonjakohuoneiden-katselmuksista-hyotya-asiakkaille-ja-lammontoitimittajalle/>

Metsäkeskus. (2016a). Säästetään lahopuut. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.metsakeskus.fi/saastetaan-lahopuut>

Metsäkeskus. (2016b). Metsäsertifiointi. Haettu 16.4.2020 osoitteesta <https://www.metsakeskus.fi/metsasertifiointi>

Neste. (n.d.). Bensiiniopas. Haettu 15.4.2020 osoitteesta https://www.neste.com/sites/default/files/attachments/bensiiniopas_2015.pdf

PHJ. (n.d.) Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy. Haettu 17.5.2020 osoitteesta <https://www.phj.fi/yritysinfo/paijat-hameen-jatehuolto-oy/>

Ramboll. (n.d.). Riskienhallinta ja ympäristölainsäädäntö. Haettu 16.6.2020 osoitteesta <https://fi.ramboll.com/palvelut/ymparisto-ja-terveys/riskienhallinta-ymparistolainsaadanto>

Rauhan Tervehdys. (2018). Monivuotinen perenna on haudan helppo kasvi. Haettu 15.3.2020 osoitteesta <https://rauhantervehdys.fi/2018/05/monivuotinen-perenna-on-haudan-helppo-kasvi/>

Rosberg-Airaksinen, E. (2020). Heinolan seurakunnan ympäristötyön vuosikello.

Rosberg-Airaksinen, E. (2019). Heinolan seurakunnan päästölaskelma vuosille 2017-2019.

SFS. Suomen standardisoimisliitto. (n.d.). ISO 14 001 – maailman tunnetuin ympäristöjärjestelmämalli. Haettu 10.9.2020 osoitteesta https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/tuotteet_valokeilassa/iso_14000_ymparistojohtaminen/ymparistojarjestelma

Spoken (2017). Haastattelun lajityypit. Haettu 4.9.2020 osoitteesta <https://spoken.fi/2180/>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (n.d.a). Ympäristödiplomi. Haettu 2.9.2020 osoitteesta <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kestava-kehitys/ymparistodiplomi>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (n.d.b). Ruoka ja keittiöt. Haettu 23.9.2020 osoitteesta <https://evl.fi/ymparistodiplomi/ymparistokasikirja/ruoka-ja-keittiot>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (n.d.c.). Metsät ja muut luontoalueet. Haettu 23.9.2020 osoitteesta <https://evl.fi/ymparistodiplomi/ymparistokasikirja/metsat-ja-muut-luontoalueet>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (n.d.d.). Liikenne. Haettu 24.9.2020 osoitteesta <https://evl.fi/ymparistodiplomi/ymparistokasikirja/liikenne>

Talentree. (2018). Miksi ympäristöjärjestelmän pitäisi kiinnostaa teidänkin yritystänne? Haettu 3.9.2020 osoitteesta <https://talentree.fi/konsultointi/ymparistojarjestelma-on-kilpailukykytekija/>

Ympäristö. (2019). Ympäristöjärjestelmät ja johtaminen. Haettu 2.6.2020 osoitteesta https://www.ymparisto.fi/fi-fi/kulutus_ja_tuotanto/ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen

Wikipedia. (2018). Heinolan pitäjänkirkko. Haettu 20.7.2020 osoitteesta https://fi.wikipedia.org/wiki/Heinolan_pit%C3%A4j%C3%A4nkirkko

HAASTATTELUT

Mertanen, R. (2020). Diakoniatyöntekijä, Heinolan seurakunta. Haastattelu 29.1.2020, 6.4.2020.

Metso, K. (2019). Seurakuntapuutarhuri, Heinolan seurakunta. Haastattelu 16.12.2019.

Metso, K. (2020). Seurakuntapuutarhuri, Heinolan seurakunta. Haastattelu 5.2.2020, 10.2.2020, 11.2.2020, 12.2.2020, 14.2.2020, 6.3.2020, 9.3.2020, 13.3.2020, 9.4.2020, 2.4.2020.

Mörsky, S. (2020). Suntio, toimitilapalveluiden esimies, Heinolan seurakunta. Haastattelu 17.12.2019.

Haggrén, I. (2020). Kiinteistöpäällikkö, Heinolan seurakunta. Haastattelu 24.1.2020, 20.2.2020, 24.2.2020.

Heikkilä, H. (2020). Varhaiskasvatuksen työalajohtaja. Heinolan seurakunta. Haastattelu 8.1.2020, 10.2.2020, 6.4.2020.

Piira, M-K. (2020). Keittiöemäntä, Heinolan seurakunta. Haastattelu 17.1.2020, 3.3.2020, 7.4.2020.

Poteri, T. (2020). Toimistopäällikkö, Heinolan seurakunta. Haastattelu 24.1.2020, 11.2.2020, 12.2.2020, 14.2.2020.

Rosberg-A., E. (2020). Puheenjohtaja, luottamushenkilö. Heinolan seurakunta. Haastattelu 19.2.2020.

Stenroos, M. (2020). Talouspäällikkö, Heinolan seurakunta. Haastattelu 23.1.2020, 29.1.2020.

JÄTEASTIOIDEN TYHJENNYSVÄLIT HEINOLAN SEURAKUNNASSA

Kiinteistö	Jätehuolto- vastaava	Jätekuljetusyritys	Tyhjennys- väli	Jäteastiat	Lisälajittelu tarpeen mukaan ja seurakunnan omat astiat
Heinolan hautausmaan huoltorakennus	Kati Metso	Remeo Oy	6 viikon välein	Sekajäte, etukontti 6 m ³ , vuokra	
Sis. Heinolan hautausmaa		Remeo Oy	2 viikon välein	Energiajäte, etukontti, 8 m ³ , vuokra	
Sis. Heinolan siunauskappeli		Remeo Oy	Tilauksesta	Metallijäte, 660 l + 1000 l, omat	
		Remeo Oy	Tilauksesta	Kartonkijäte, 660 l, oma	
		Seurakunta		Biojäte, 550 l biojätekompostori	
	Kati Metso, Markku Suutari	Seurakunta		SER-jäte, 240 l	PHJ:n pienjäte- asemalle
	Kati Metso, Markku Suutari	Seurakunta, Lassila & Tikanoja Oyj		Vaarallinen jäte	Paristot, akku, jäteöljyt, energiansäästö- lamput, loisteputket
	Kati Metso, Markku Suutari	Seurakunta		Puutarhajäte, risut ym.	Komposti- kentälle, PHJ:n pienjäte- asemalle
Heinolan seurakunta, Lampikatu	Kati Metso, Tarja Poteri	Remeo Oy	Tilauksesta	Tietosuojapaperi, 240 l, vuokra	Vuokran- antajalla energia-, seka- ja paperijäteastiat
Kirkonkylän seurakuntatalo, kk	Kati Metso, Merja Piira	Remeo Oy	2 viikon välein	Biojäte, 240 l, oma	
		Remeo Oy	2 viikon välein	Energiajäte 660, oma	
		Remeo Oy	4 viikon välein	Kartonkijäte, 660 l, oma	
		Remeo Oy	Tilauksesta	Lasijäte, 140 l, vuokra	
		Remeo Oy	Tilauksesta	Metallijäte, 140 l, vuokra	
		Remeo Oy	6 viikon	Sekajäte, 240 l,	

			välein	vuokra	
Maaherrankadun kerho huone (Mahis)	Kati Metso	Remeo Oy	2 viikon välein	Biojäte, 140 l, vuokra	
Kerhotoiminta, vuokra-asumista		Remeo Oy	2 viikon välein	Energiajäte, 240 l, vuokra	
		Remeo Oy	2 viikon välein	Sekajäte, 240 l, vuokra	
Navetta, kk	Kati Metso	Remeo Oy	Tilauksesta	Energiajäte, etukontti, 8m ³ , vuokra	
Sis. Vanha ja uusi hautausmaa				Sekajäte, etukontti, 4 m ³ , vuokra	
Sis. Kirkonkylän siunauskappeli		Remeo Oy	Tilauksesta	Metallijäte, 600 l ja 240 l, omat	
Sis. Pitäjänkirkko		Seurakunta		SER-jäte, 240 l	PHJ:n pienjäte- asemalle
Sis. Kirkonkylän pappila		Seurakunta		Vaarallinen jäte	Paristot ym.
Sis. Pappilantupa		Seurakunta		Puutarhajäte, risut ym.	Kompostikentälle, PHJ:n pienjäte- asemalle
Sis. Uusi Pappilantupa					
Seurakuntakeskus	Kati Metso	Remeo Oy	2 viikon välein	Biojäte, 240 l, vuokra	
Sis. Heinolan kirkko		Remeo Oy	2 viikon välein	Energiajäte, 660 l, vuokra	
Sis. Vanha Pappila		Remeo Oy	3 viikon välein	Kartonkijäte, 660, vuokra	
Sis. asuinkiinteistö, Pappilankuja		Remeo Oy	10 viikon välein	Lasijäte, 240 l, vuokra	
		Lassila & Tikanoja Oy	8 viikon välein	Keräyspaperi, 660 l, vuokra	
		Remeo Oy	10 viikon välein	Metallijäte, 240 l, oma	
		Remeo Oy	4 viikon välein	Sekajäte, 660 l, vuokra	
Sinilähteen seurakuntatalo	Kati Metso	Remeo Oy	6 viikon välein	Biojäte, 140 l, vuokra	
Kerhotoiminta, vuokralla partiojärj.		Remeo Oy	4 viikon välein	Energiajäte, 240 l, vuokra	
		Remeo Oy	8 viikon välein	Sekajäte, 240 l, oma	

Sulkavankosken kesäkoti	Kati Metso	Remeo Oy	4 viikon välein	Biojäte, 240 l, vuokra	
Sis. asuinkiinteistö		Remeo Oy	2 viikon välein	Energiajäte, 660 l, vuokra	
		Remeo Oy	4 viikon välein	Sekajäte, 660 l, vuokra	
Vierumäen seurakuntatalo	Kati Metso	Remeo Oy	2 viikon välein	Biojäte, 140 l, vuokra	
		Remeo Oy	4 viikon välein	Energiajäte, 660 l, vuokra	
		Remeo Oy	4 viikon välein	Sekajäte, 240 l, vuokra	

HEINOLAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖOHJELMA VUOSILLE 2020-2025

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2020-2025

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. YMPÄRISTÖOHJELMAN LAATIMINEN	1
3. YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTELMÄN LAADINTA.....	2
4. TALOUDEN JA TOIMINNAN SUUNNITTELU	3
5. YMPÄRISTÖKASVATUS.....	4
6. JÄTEHUOLTO	10
7. SIIVOUS	13
8. ENERGIA JA RAKENTAMINEN	13
9. RUOKALAT JA KEITTIÖT.....	15
10. TOIMISTOTYÖ	17
11. HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET	18
12. LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET (LEIRIKESKUSTOIMINTA ON PÄÄTTYNYT 3/2018).....	20
13. METSÄNHOITO	21
14. LIIKENNE	22

1. Johdanto

Ympäristötyö Heinolan seurakunnassa on jatkunut edelleen jatkuvan parantamisen idealla ja siitä on tullut osa normaalia työrutiinia. Ensimmäinen ympäristödiplomi myönnettiin vuonna 2010, toinen vuonna 2014. Vuoden 2019 lopulla kirkkoneuvosto päätti hakea kirkon ympäristödiplomia jo kolmatta kertaa. Heinolan seurakunta haluaa olla esimerkillinen omassa toiminnassaan, edistää ympäristömyönteistä ajattelua ja ottaa vastuuta luomakunnasta toteuttamalla luomakunnan viljelyn ja varjelen tehtävää. Seurakunnan tavoitteena on olla hiilineutraali seurakunta vuoteen 2030 mennessä.

Ympäristöasioita seurataan jatkuvasti. Jokainen työntekijä huomioi omassa työssään ympäristöasiat ja toimii ympäristöohjelman tavoitteiden mukaisesti hyvässä tekemisen hengessä niveltäen asiat luonnolliseksi osaksi päivittäistä toimintaa. Ympäristötekoja kirjataan yhteiseen kansioon ympäri vuoden, niitä käsitellään työryhmässä sekä toimialojen kokouksissa. Asetettujen tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan vuosittain toimintakertomuksessa tai erillisessä ympäristöraportissa.

2. Ympäristöohjelman laatiminen

Tässä uudessa ympäristöohjelmassa esitetään Heinolan seurakunnan ympäristöohjelman tavoitteet eri työaloille vuosille 2020-2025. Ohjelmassa huomioidaan uusi ympäristökatselmus, seurakunnan edellinen ympäristöohjelma sekä seurakunnan työntekijöiden omat kokemukset. Henkilöstöltä kysyttiin kommentteja ja ehdotuksia uuteen ohjelmaan huhti-toukokuun aikana 2020. Ympäristökatselmus sekä ympäristöohjelma laadittiin yhteistyössä Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijan Maria Laurilan sekä seurakunnan eri työalojen ja ympäristötyöryhmän kanssa. Verrattuna edelliseen diplomikauteen 2014-2018, kirkon hiililaskuri ei ole enää käytössä pohjan päivitysongelmista johtuen. Ympäristötyöryhmän puheenjohtaja ja kirkkovaltuutettu Eira Rosberg on kuitenkin tehnyt seurakunnalle päästölaskelman vuosien 2017-2019 kulutusluvuista, jonka mukaan päästöt ovat selvästi alentuneet. Muutoksena aiempaan on myös seurakunnan leirikeskustoiminnan päättyminen maaliskuussa 2018.

Vanhoja hyväksi havaittuja käytäntöjä ja menetelmiä jatketaan ja pidetään yllä edelleen, mutta myös uusia tavoitteita ja toimenpiteitä on tuotu ohjelmaan. Kaikille näille on asetettu myös toteutusvastuut sekä aikataulut.

Ympäristöohjelma sekä ympäristökatselmus noudattavat Kirkon ympäristödiplomi käsikirjan 2012 numerointia. Ympäristökatselmusraportti on ympäristöohjelman liitteenä. Ympäristökasvatussuunnitelma päivitetään vuoden 2020 aikana.

3. Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Ympäristödiplomin julkaisu. Tiedotteet, artikkelit Kirkonseutu- ja Itä-Häme -lehtiin, tiedottaminen seurakunnan työaloilla.	Ympäristötyöryhmä, viestintä	2020	
Ympäristödiplomin hakeminen uudelleen.	Kirkkoneuvosto, ympäristövastaava	2025	
Väliauditoinnin tekeminen.	Ympäristövastaava	2023	
Tarvittaessa lisäkoulutusta työntekijöille ympäristöasioista. Ympäristöosaava -osaamistestin suorittaminen ja päivittäminen tarvittaessa (voimassa kolme vuotta).	Ympäristötyöryhmä, työalojen esimiehet	2020-2025, vuosittain	
Esimiesten ja alaisten välisissä keskusteluissa ympäristöasiat sisällytetään tehtäväkuviin.	Työalojen esimiehet tehtäväkuvausten päivitysten yhteydessä	2020	
Ympäristöohjelma tuodaan osaksi työmuotoja tiedottamisen ja ympäristökasvatussuunnitelman avustuksella. Teemaviikkojen ohessa järjestetään koulutusta.	Ympäristötyöryhmä, työalojen esimiehet, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	
Sähköpostien Signatures-toiminnon käyttö.	Työalojen esimiehet, viestintä	2020-2025	

4. Talouden ja toiminnan suunnittelu

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Toiminta- ja taloussuunnitelma pitävät sisällään ympäristötavoitteet. Laaditaan ympäristöasioiden toimintakertomus vuosittain sisältäen indikaattoreiden seurannan (paperinkulutus, energiankulutus ja sekajätteen määrä).	Kirkkoneuvosto, esimiehet, ympäristötyöryhmä, ympäristövastaava	2020-2025, vuosittain	
Ympäristönäkökohdat huomioidaan hankintaohjeistuksissa ja pienissä kilpailutuksissa.	Esimiehet, talouspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Laaditaan päästölaskelma.	Ympäristötyöryhmä	2020-2025, vuosittain	
Ympäristökoulutusta lisätään. Ympäristötietoutta annetaan valtuutetuille vuosittain.	Luottamushenkilöt	2020-2025	

5. Ympäristökasvatus

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Päivitetään ympäristökasvatussuunnitelma.	Työalavastaavat	2020	
Jumalanpalveluselämän tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> vietetään luomakunnan sunnuntaita sekä järjestetään luontojumalanpalveluksia ja metsäkirkkoja rippi- ja partioleireillä. Kirkon ilmasto-ohjelman kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus - teeman sekä ympäristöteologian käyttö perustana saarnateksteissä ja rukouksissa (esim. luontoaiheiset psalmit). ajankohtaiset asiat tuodaan esille teksteissä, rukouksissa ja saarnoissa, jos ympäristöaiheisia uutisia tai ympäristökatastrofeja. Jumalanpalvelusten esirukouksissa kiitetään Jumalan jatkuvasta luomistyöstä ja rukoillaan luomakunnan varjelen puolesta. monisteita ja käsiohjelmiä yms. käytetään harkiten ja kopioidaan vihkomuotoon palvelumännät jatkavat kirkkokahvituksia ja Reilun kaupan tuotteiden käyttöä monipuolistetaan jos ehtoollisviinistä tulee saataville luomuvaihtoehto, voidaan tällaista harkita käyttöön aikuisille. Myös 	Papisto, kirkkoherra, seurakuntapastori	2020-2025, jatkuva	

<p>lapsimessuihin alkoholittoman ehtoollisiin luomumahdollisuuden selvittäminen ja käyttöönotto.</p> <ul style="list-style-type: none"> • suositaan kotimaista, gluteenitonta ehtoollisleipää 			
<p>Ympäristötapahtumia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Earth Hour • Ekopaasto • Energiansäästöviikko • Lahden seudun ympäristöviikko • Haravointitalkoot • Hautojenhoitopäivät • Reilun kaupan viikko • muut mahdolliset ympäristöaiheiset tapahtumat 	Ympäristötyöryhmä, ympäristövastaava	2020-2025, vuosittain	
Ympäristötietoisuutta lisätään toimituksiin (hautakymppitilät, kukkalaitteet, ympäristödiplomi).	Papisto, kirkkoherranvirasto, ympäristötyöryhmä, seurakuntapuutarhuri	Jatkuva	
Uuden hiljaisuuden paikan löytäminen ja nykyisten hiljaisuuden paikkojen käyttäminen toiminnassa.	Ympäristötyöryhmä	2020-2025	
Mahdollisuus askarrella hyönteishotelleja.	Diakoniatyön alla toimivat vapaaehtoiset (pappilan rengit), varhaisnuorison kerholaiset, nuorisotyö, rippikoulutyön nuoret	2020-2025	
<p>Seurakunta tekee yhteistyötä ympäristöasioissa eri tahojen kanssa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heinolan kaupunki (mm. koulut ja päiväkodit, ympäristötoimi, tekninen toimi, työllistämistoimet) • yritykset (mm. hautaustoimistot) • partiolaiset • Heinolan ruokapiiri • Lahden seurakuntayhtymä, muut 	Työalat	2020-2025, jatkuva	

naapuriseurakunnat			
Sisäinen ja ulkoinen tiedotus: ekotapahtumien vuosikello apuna.	Viestintä, ympäristövastaava	2020-2025	
Varhaiskasvatuksessa hyvien käytäntöjen jatkaminen: <ul style="list-style-type: none"> • ympäristökasvatus on luonteva ja tärkeä osa toimintaa; luontoaiheita ja ympäristöasioita pidetään esillä ympärivuotisesti • vuosikiertoa seurataan luonnossa • lapsen luontosuhteen vahvistetaan kristillisen perinteen näkökulmasta • roskien lajittelua kohennetaan kerhopisteissä ja toimistossa • jätteiden maatumiskokeita järjestetään kerhoissa • paperinkulutusta vähennetään toimistoissa sekä työntekijöiden välisen tiedon siirtämisessä • tiedonkulkua lisätään sähköisesti yhteistyökumppaneiden sekä toiminnassa mukana olevien perheiden suuntaan • kerho- ja perhemessutarjoiluissa lähiruokaa käytetään mahdollisuuksien mukaan • perhekahvilan aamupalalla on tarjolla kasvis- tai juurespala • askarteluissa käytetään kierrätysmateriaalia • tarvikkeita käytetään säästeliäästi • leluja ja pelejä kierrätetään kerhojen välillä ja "materiaalipankkia" pidetään diakonian kanssa 	Varhaiskasvatuksen toimialajohtaja, lastenohjaajat	2020-2025, jatkuva	

<ul style="list-style-type: none"> • kirpputori- ja kierrätystoimintaa järjestetään perheille • ekotapahtumien vuosikelloa hyödynnetään kerhotoiminnassa ja perheitä tiedotetaan • kastemekkoa lainataan tarvittaessa 			
<p>Varhaisnuoris- ja nuorisotyössä hyvien käytäntöjen jatkaminen ja ympäristökasvatussuunnitelman soveltaminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kerrotaan jokamiehen oikeuksista ja -velvollisuuksista • keittiöhenkilökunta huolehtii ekologisuudesta (mm. astiat, tarjottavat, kierrätys) • järjestetään linja-auto- ja yhteiskuljetuksia • pelivälineistä huolehditaan • turhat valot ja virtalaitteet sammutetaan • järjestetään mm. luontoretkiä, kalastus- ja kokkikerhoja, siivoustalkoita • jatketaan kierrätystä • pidetään luontoaiheisia Raamatunkertomuksia • valistetaan kerhonohtajia ja opastetaan olemaan esikuvina tytöille ja pojille • omat jäljet siivotaan 	Johtava nuorisotyönohjaaja, nuorisotyönohjaajat	2020-2025, jatkuva	
<p>Rippikoulutyössä hyvien käytäntöjen jatkaminen ja ympäristökasvatussuunnitelman soveltaminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • käsitellään vastuullisuutta ja 	Pappi, rippikoulu- ja nuorisotyövastaava, nuorisotyönohjaajat, rippikouluopettajat	2020-2025 2020-2021	

<p>ilmastoteemaa ja työskennellään aiheen parissa yhdessä nuorten kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> • tutustutaan kirkon ilmasto-ohjelmaan rippikoulussa, toimitetaan materiaalia opettajille • suositaan luomakunnasta kertovia virsiä ja lauluja sekä luonnonmateriaaleja • nuoria opastetaan ja kehoitetaan jätteiden lajitteluun • tiedotetaan sähköisesti • lähi- ja kasvisruokaa tarjotaan mahdollisuuksien mukaan • nuorille annetaan tuikkujen sijaan tavallisia kynttilöitä poltettavaksi jätteiden vähentämiseksi • kartonkeja ja papereita uusiokäytetään • turhat valot ja virtalaitteet sammutetaan • toiminnassa käytetään pääosin oikeita mukeja ja Reilun kaupan kahvia (pahvimukeja käytetään vain isoissa tapahtumissa) • linja-auto- ja yhteiskuljetuksia järjestetään • pelivälineistä huolehditaan 			
<p>Diakoniatyössä hyvien käytäntöjen jatkaminen ja uusien luominen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vähävaraisille järjestetään mahdollisuus ruokailuun parillisina viikkoina (Katulähetyksen Lämminruoka) • perheitä ohjataan ja annetaan maksusitoumuksia kirpputoreille 	<p>Johtava diakoniatyöntekijä, diakoniatyöntekijät</p>	<p>2020-2025</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • paperittomia kokouksia ja sisäisiä tiedotuksia suositaan • askartelumateriaaleja yms. käytetään yhteistyössä lapsityön kanssa ("materiaalipankki") • diakoniatyöntekijät liikkuvat vähäpäästöisesti 			
<p>Aikuis-, evankelioimis- ja lähetystyö:</p> <ul style="list-style-type: none"> • seurataan ympäristökasvatussuunnitelmaa, jossa mm. rohkaistaan aikuisia tuntemaan Jumala Luojana ja Isänä, ja ymmärtämään ihmisen osaksi luomakuntaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä • ruoan siunaaminen ja siitä kiittäminen ovat osa yhteisiä kokoontumisia • rukoillaan lähetystyön ja lähetysmaiden ihmisten puolesta rauhaa, jokapäiväistä leipää ja puhdasta juomavettä kaikille • innostetaan seurakuntalaisia kierrättämään sekä suosimaan Reilun kaupan tuotteita ja kehitysmaissa valmistettuja tuotteita • painotetaan aineettomien lahjojen antamista (mm. Kirkon Ulkomaanavun Toisenlainen Lahja tai Suomen Lähetysseuran Onnen Lahjat) ja osallistumaan kummilapsitoimintaan • järjestetään mm. kylvön siunaamista, laavuhartauksia, 	Pappi, lähetys sihteeri	2020-2025	

<p>luonto- ja patikointiretkiä, kirkkokahvilatoimintaa sekä yhteisöllisyyttä tukevia haravointitalkoita</p> <ul style="list-style-type: none"> • tarjoiluja järjestettäessä tähdätään kohtuullisuuteen ja terveellisten vaihtoehtojen suosimiseen • yhteiskuljetuksia ja kimppakyytejä järjestetään • retkillä tutustutaan eri paikkakuntien luontoon, kirkkoihin ja historiaan • työntekijät ja vapaaehtoiset toimijat noudattavat työssään ympäristöarvoja, ehkäisevät turhaa materiaalien kuluttamista, lajittelevat jätteet sekä pidättäytyvät kohtuullisuudessa 			
<p>Musiikkityö: luomakunta-aiheista musiikkia lisätään.</p>	Kanttorit	2020-2025	

6. Jätehuolto

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Hautausmaalle asennetaan ser-jäteastiat led-hautakenttilöille (esim. postilaatikko jäteyksiköissä).	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2021	
Huomioidaan biojätteen keräys jätelain muutoksen myötä (ei sekajätteeseen).	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2021	
Jatketaan monipuolista jätteiden lajittelua eri	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	

kiinteistöissä ja toimipisteissä ja lajitteluohjeita päivitetään tarvittaessa.			
Vaarallisten jätteiden käsittelyä jatketaan ja kirjaaminen tarkistetaan.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020	
Sekajätteen määrää seurataan ja siitä raportoidaan muun ympäristöraportoinnin yhteydessä.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	
Jatketaan toimenpiteitä hautakynntiläjätteen vähentämiseksi. Yhteistyötä tehdään Lions Club Heinola Jyrängön kanssa. Lyhtyjen hyödyistä tiedotetaan.	Viestintä, seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	Vuosittain, jatkuva	
Tiedotetaan led-kynttilöistä, jotta ne eivät päätyisi jätteisiin kertakäyttöisinä.	Ympäristötyöryhmä, viestintä, seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	Vuosittain, jatkuva	
Hautausmailla metallijäteastioiden läheisyyteen järjestetään turvallinen hautakynntilöiden metallihattujen avaaja.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2021	
Poistettuja hautamuistomerkkejä kierrätetään esim. käyttämällä reunakiviä seurakunnan omaan	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	Jatkuva	

viherrakentamiseen sekä tarjotaan poistettuja hautamuistomerkkejä omaisille uusiokäyttöön.			
--	--	--	--

7. Siivous

Toimenpide	Toimielimet/vastuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Hyvien käytäntöjen jatkamisesta ja koulutusten järjestämisestä huolehditaan.	Taluspäällikkö, palvelumännät	2020-2025, jatkuva	
Oikea lajittelu huomioidaan kokoajan (biojäte ja tekstiilit).	Taluspäällikkö, palvelumännät	2020-2025	
Siivousaineita päivitetään säännöllisesti ja suositaan ympäristöystävällisiä tuotteita.	Taluspäällikkö, palvelumännät	2020-2025	
Uusia työntekijöitä rohkaistaan hankkimaan ympäristöosaava osaamistodistus (voimassa kolme vuotta).	Taluspäällikkö, palvelumännät	2020-2025	

8. Energia ja rakentaminen

Toimenpide	Toimielimet/vastuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
------------	---------------------------	-----------	------------

Kiertotalous huomioidaan purkukohteissa (mm. seurakuntakeskuksen purkaminen vuonna 2020).	Kiinteistönhoitaja, energiavastaava	2020-2025, jatkuva	
Kiinteistöstrategian valmisteleminen. Tavoitteena tilojen käyttöasteen tehostaminen.	Hautaus- ja kiinteistöryhmä, talouspäällikkö	2020	
Tähdätään hiilineutraalisuutta kohti (2030).	Kirkkovaltuusto, kirkkoneuvosto, ympäristöryhmä, koko henkilökunta	Jatkuva	
Öljylämmitettävän kiinteistön energiamuodon valitseminen (Sinilähteen seurakuntatalo).	Kiinteistönhoitaja, energiavastaava	2024-2025	
Energian ja veden kulutusta seurataan säännöllisesti.	Kiinteistönhoitaja, energiavastaava	2020-2025, väh. vuosittain	
Remonttien suunnittelemisessa energia-asiat huomioon päällimmäisenä, tutkitaan mahdollisuutta lämmön talteenottoon (esim. lämpöpumpun avulla) ja maalämpöön sekä suositetaan ympäristöystävällisiä materiaaleja.	Talouspäällikkö, kiinteistönhoitaja, energiavastaava	2020-2025	

Energiakatselmuksen tekeminen ja energia-avustuksien haku sakraalirakennuksille sekä muille rakennuksille.	Taluspäällikkö	2020	
Valaistuksen energiakatselmuksen jatkaminen. Remonttien yhteydessä siirrytään led-valaisimiin mahdollisuuksien mukaan.	Kiinteistönhoitaja, energiavastaava, taluspäällikkö	2020-2025	
Osallistuminen energiansäästöviikkoon.	Ympäristötyöryhmä, ympäristövastaava	2020-2025	
Selvitetään mahdollisuudet vihreisiin sertifikaatteihin päästöjen alentamiseksi.	Taluspäällikkö	2021	
Käytetään sähkönkulutusmittareita paljon sähköä kuluttavien laitteiden tunnistamiseksi.	Ympäristövastaava	2020	
Lämpötila säädetään alaspäin tiloissa, joissa ei oleskella.	Kiinteistönhoitaja, energiavastaava	2020	
Remonttien yhteydessä huomioidaan esteettömyys.	Kiinteistönhoitaja	Jatkuva	

9. Ruokalot ja keittiöt

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
------------	----------------------------	-----------	------------

Ympäristöosaava-osaamistestin suorittaminen yksi henkilö/vuosi, jos henkilöstö vaihtuu ja myös jos todistus on vanhentunut (voimassa kolme vuotta).	Taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Reilun kaupan tuotteista vakituksessa käytössä ovat kahvi, tee, kaakao ja ruusut. Muita tuotteita pyritään lisäämään.	Taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Siirrytään biohajoaviin astioihin ja kertakäyttöisiä vältetään.	Taluspäällikkö	2021	
Oma muki mukaan -periaate.	Taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Suositaan energiatehokkaita keittölaitteita. Rakennuksia purettaessa kierrätetään laitteita.	Taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Pöytäkoristeissa vaalitaan luonnonmateriaaleja. Koristeissa kierrätetään jo olemassa olevaa materiaalia.	Taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Joukkoruokailuissa noudatetaan valtion ravitsemusneuvottelukunnan laatimia ravitsemussuosituksia ja uudet ohjeet otetaan käyttöön vuonna 2022. Punaisen lihan vähentämiseen pyritään.	Taluspäällikkö	2022-jatkuva	

Tarjoiluissa käytetään lähituotteita (mm. marjat, omenat, juurekset) sesongin ja saatavuuden mukaan.	Taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Luomutuotteiden määrää lisätään, jos mahdollista (budjetti huomioiden).	Taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	

10. Toimistotyö

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Hyviä käytäntöjä jatketaan (mm. turhat valot ja turhaan päällä olevat laitteet sammutetaan).	Toimistosihteerit, ympäristövastaava, taluspäällikkö	2020-2025	
Paperinkulutusta pyritään vähentämään (mm. tulostetaan kaksipuolisesti, tiedotetaan sähköisesti, tarpeettomat, yksipuoliset kopiot käytetään suttupapereina, käytetyt kirjekuoret laitetaan sisäiseen posttiin).	Toimistosihteerit, taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Vanhaa elektroniikkaa kierrätetään.	Toimistosihteerit, taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Toimistotarvikkeita pyritään tilaamaan mahdollisimman suuria erinä kerralla.	Toimistosihteerit, taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Hankitaan ympäristömerkittyjä tuotteita (mm. kopiopaperit,	Toimistosihteerit, taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	

kirjekuoret, muovitaskut, kuulakärkikynät).			
Kertakäyttötuotteista pyritään pois.	Toimistosihteerit, talouspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Käytetään leasing-koneita.	Talouspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Ympäristöä säästäviä ohjeistuksia jaetaan toimistohenkilöstölle. Myös muulle henkilöstölle ja luottamushenkilöille annetaan vinkejä.	Ympäristövastaava, talouspäällikkö	2020-2025, vuosittain	
Käytössä Kuusakosken toimistojätteen kierrätyslaatikko.	Toimistosihteerit, talouspäällikkö	Jatkuva	
Kierrätetään käytettyjä toimistokalusteita.	Toimistosihteerit, kiinteistönhoitaja, talouspäällikkö	Jatkuva	
Tulostimien ja monitoimilaitteen poistettuja värikasetteja kierrätetään ja lajitellaan energiajätteeseen.	Toimistosihteerit, talouspäällikkö	Jatkuva	
Monitoimilaitteen lukemia (esim. väritulosteiden määrä) seurataan jatkossakin.	Toimistosihteerit, talouspäällikkö	Jatkuva	

11. Hautausmaat ja vihalueet

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
------------	----------------------------	-----------	------------

Hautausmaan 10 kultaista sääntöä tiedottamista jatketaan ja sääntöjä päivitetään tarvittaessa.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	
Hautakarttajärjestelmä laaditaan Uudelle ja Vanhalle hautausmaalle.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2024-2025	
Perennahoidon markkinoimista jatketaan (seurakunnan kotisivut ja infokirjeet).	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2025-2025, jatkuva	
Seurakunnan omissa istutuksissa käytetään perennoja kesäkukkien sijaan.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	
Hautausmaiden taimitilauksissa ruukut palautetaan kasvattajille.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	Jatkuva	
Hautausmaiden reuna-alueilla lisätään luonnonmukaisen hoidon alueita pölyttäjiä varten.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	
Vieraslajeja ehkäistään hautausmailla ja muilla seurakunnan mailla.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	
Hautaukseen liittyvät ekologiset asiat otetaan esille mediassa. Valmisteilla hautausopas jaettavaksi sairaalaan jne.	Ympäristötyöryhmä, viestintä, kirkkoherra, seurakuntapuutarhuri	2020-2025, jatkuva	
Tehdään yhteistyötä paikallisten hautaustoimistojen ja	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020	

kukkakauppojen kanssa ekologisempien kukkalaitteiden kehittämisessä.			
Tiedotetaan arkkualbasta.	Viestintä, seurakuntapuutarhuri	2020	
Tiedotetaan tuhkahautausvaihtoehdoista ja ekologisista arkuista.	Papisto, seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	Jatkuva	
Haudausmaiden hoitosuunnitelman valmistuminen ja käyttöön ottaminen.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	2020	
Puutarhatarvikkeita ja työkoneita hankittaessa pidetään mielessä ympäristöystävällisyys. Laatuun ja kierrätettävyyteen panostetaan. Hankitaan akkukäyttöisiä työkoneita epäkuntoisten työkoneiden tilalle budjetti huomioiden.	Seurakuntapuutarhuri, ympäristövastaava	Jatkuva	

12. Leiri- ja kurssikeskukset (leirikeskustoiminta on päättynyt 3/2018)

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulut	Toteutettu
Vanhoiden kalusteiden kierrätys kiertonetissä (myös purettavan	Taluspäällikkö	2020-2025	

seurakuntakeskuksen osalta).			
------------------------------	--	--	--

13. Metsänhoito

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Metsänhoitoa toteutetaan Tapion metsänhoitosuosituksen pohjalta ja seurakunnan metsiä hoidetaan metsätaloussuunnitelman mukaisesti.	Metsänhoitoyhdistys, taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Metsäalan koulutusta järjestetään tarvittaessa.	Metsänhoitoyhdistys, taluspäällikkö	Jatkuva	
Metsiä lannoitetaan tarvittaessa. Lannoitteissa suositetaan kiertotalouslannoitteita (mineraalisten/fossiilisten lannoitteiden hiilijalanjälki ylittää parantuneesta metsänkasvusta saadun hiilinieluyhdydyn).	Metsänhoitoyhdistys, taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	
Hakkuita ei suoriteta pesintäaikaan.	Metsänhoitoyhdistys, taluspäällikkö	Jatkuva	
Hakkuutähteitä kerätään soveltuvilta metsätyypeiltä energiaksi. Karummille kasvupaikoille	Metsänhoitoyhdistys, taluspäällikkö	2020-2025, jatkuva	

hakkuutähteet jätetään metsämaan köyhtymisen estämiseksi.			
Jättiputkea ja muita vieraslajeja torjutaan.	Taluspäällikkö, ympäristövastaava	2020-2025, jatkuva	

14. Liikenne

Toimenpide	Toimielimet/vastuuhenkilöt	Aikataulu	Toteutettu
Virkapolkupyörä on käytössä, sitä huolletaan ja asiasta tiedotetaan.	Kiinteistönhoitaja	Jatkuva	
Polttoaineiden kulutusta seurataan tarkemmin, jotta kulutuksen kasvu saadaan taittumaan. Mietitään menetelmätapoja (eurot ja litrat).	Ympäristötyöryhmä	2020-2025	
Tankatessa valitaan aina ympäristöystävällisin vaihtoehto.	Ympäristövastaava	2020-2025	
Sähköauton latausmahdollisuus selvitetään, pilottikohde esim. Heinolan kirkon/tiekirkon läheisyydessä.	Kiinteistönhoitaja	2020-2025	

Hyödynnetään julkista liikennettä, kimpakyytejä ja yhteiskuljetuksia.	Ympäristötyöryhmä	2020-2025	
Toteutetaan liikennekysely (taloudellisen ajotavan koulutus liitetään kyselyyn).	Ympäristötyöryhmä	2021-2025	
Logistiikan hyviä käytäntöjä jatketaan ajoja ja kuljetuksia yhdistelemällä ja työtä suunnitellaan etukäteen.	Työalavastaavat	Jatkuva	
Etätyömahdollisuuksia parannetaan ja ohjeita laaditaan.	Kirkkoherra, talouspäällikkö	2020-2025	

Liitteet: Ympäristökatselmus 2020